Pratum,

LACVS,

Arundinetum.

PARISIIS.

Apud Simonem Colinæum, & Franciſcum Stephanum, eius priuignum.

Cum priuilegio.

1543.

CAROLVS STEPHA=
nus,Steph. T*ornabullo præſidi*
R*hotomagenſi* S.

DVbium non eſt, ampliſſime Præ=ſes,quin pro ſin=gulari tua erga omnes humani=tate, mihi priua-tim ꝑ poſtremas literas tuas abũ=de perſpecta, Pratũ hoc noſtrum boni cõſulas.Quod munus, quia nonnullis iudicari poterit exiguũ nimis ac puerile,aut certe tua au=thoritate atque amplitudine indi gnum : putaui mearũ eſſe partiũ, non id quidem verbis exornare, ſed in eo conſilij mei rationẽ bre uiter exponere: ne cuiq̃ facilitate tua temere abuti, vel nullam om

nino officij mei rationem habuiſ ſe videar. Nam quum ſuperioribus hiſce mẽſibus animi cauſa in Antonianum tuũ me inuitaſſes, quàm grato mihi omnia quę illic eſſent ſpectaculo fuerint, tuipſe teſtis eſſe potes, à quo toties obiurgatus fui, cũ in eam vocẽ præ nimia exhilaratione perſæpe prorumperẽ, me fundum inſtructiorem atq; ornatiorem nunq̃ reperiſſe. Adeo poſt amœniſſimũ hortum, lętiſſimarum arborũ ſeminaria optime mihi diſpoſita videbãtur: ſalicta, confluentibus riuulis irrigata: prata, omniũ longe fœcũdiſſima, varijſq; pabulis, herbulis, floſculis elegãtiſſime cõſperſa: nihil vt iucundius atq; amœnius dici aut excogitari potuiſſe exiſtimarẽ. Quod quum mihi merito

mirum in modũ placeret, tuáſq; fortunas plurimũ laudarẽ qui fundum haberes omni deliciarũ genere confertiſſimum (cõditionẽ tuã interim paulo aſperioribus verbis perſequens, quæ te à fœliciſſimo Antoniano, gratiſſimóq; hoc cõſpectu remotius diuelleret) tũ quidem mihi venit in mentẽ, aliquid abſenti tibi ſcriptis depingere, qđ Antoniani tui lætiſſima prata ante oculos proponeret: atq; id aliqua ex parte referret: quod tibi nõ ab re gratiſſimũ eſſe conſpexeramus, nobíſq; planè iucũdiſſimũ. Id vero dũ per otiũ obire licebit, oculíſq; leuiſſime perluſtrare, tibi præter herbas, iuncos, flores, fungos, arundines noſtrates, reliquas etiã peregrinas atq; externas oſtẽdet: neq; pratenſes tantũ, ſed & la

cuſtres,atq; adeo paluſtres,& quę locis aquoſis ac ſtagnantibus creſcere ſolẽt. Tantũ hoc vereor, ne tritis ac vulgaribus quibuſdã interpretatiũculis, ſtatim in ipſo limine deſcriptis aliquãtulũ offendaris: quod minus ſanè obfuerit, ſiquidem ad inſtituti noſtri rationẽ attenderis,quæ adoleſcentum erudiẽdorũ cauſa primũ ſuſcepta eſt:quibus vt omni ex parte ſatiſfaceremus, ea imprimis interpretanda atq; explicãda fuerũt. Proinde vir ampliſſime,hoc tuo prato eo animo perfruare velim,quo tibi libere atq; ingenue porrigimus : interea dum agrũ excolere licebit, quẽ propediẽ vt accipias, id vero omni cura ac diligẽtia dabimus operam.Bene vale, Lutetię ad xiij.kalẽ. Febr. M. D. XLIII.

Caroli Stepha-
NI, DE PRATENSI
ratione libellus.

NISI ſuperiorum menſium occupatio,adoleſcentulorũ ſtudijs plurimum addictum animum meum aliò moleſtiſſime diſtraxiſſet: non commiſiſſem , vt hunc laborem, in explicanda pratorum ac lacuum ratione tantopere à me expoſtulaſſent.Atq; vtinam eadem opera,quem polliciti ſumus agrum,noſtris,quantumcunq; ruſticis, manibus excultum nunc exhibere liceret:parum eſſet præterea reliqui , quod ad noſtræ fidei perſolutionem attinere poſſet.Verum nihil agendũ temere,nihil inconſultius efferendum.Quãobrem malo meos adoleſcentulos pauliſper adhuc expectare,q̃ inutile prorſus ac vanum aliquid à nobis ꝓtinus accipere:etſi nõ ignorem quæ hactenus acceperunt , nõ vſq;adeo eis vtilia fuiſſe,aut vanitate omnino caruiſſe.Quis enim omnia recte atq; ex omnium ſententia?attamen hoc dedimus operam, ne prorſus eſſent ingrata atq; inutilia: quod ita

contigiſſe maximo nobis argumento fuit cõtinuum eorum conuitium, quo non ſolũ ad reliqua perficienda admoneor,ſed etiam vehementiſſ. cogi,impelli atq; vrgeri videor:vt maiora quædam negotia intermittere eorũ cauſa,mihi nunc ſit neceſſariũ. Agedũ,quãdò nobis non ſolum nati ſumus,ad prati noſtri deſcriptionem accingamur:de quo priuſquam aliquid dico,pauca quędam mihi præponenda videntur,quę ad inſtituti atq; ordinis noſtri rationem pertineant.

Pratorum itaq; differentias, & culturæ varia vocabula primum exequemur: in tyrunculorum gratiam:quo loco & fœni & inſtrumentorum ad prati culturam pertinentium fiet à nobis mentio.Poſt hæc pratenſes herbas(quæ potiſſima eſt inſtituti noſtri ratio) breuibus perſequemur: vt interim vnà complectamur eas omnes quæ in aquoſis & paluſtribus creſcere ſolẽt,quo in loco etiam fungorum genera breuiſſime percurremus. Exinde lacum deſcribemus: quandoquidem is pratis vicinus eſſe plerunq; ſolet: ſi modo eũ intelligatis lacũ,qui amœnitatis gratia,aquoſo loco defoſſus eſt, fluentémq; & agitatam aquam contineat:quo nomine & à palude & à ſtagno ac viuario plurimum differt. In eo recenſebimus herbas,quæ nõ ſolum in aquis huiuſmodi,ſed etiã circa margines atq; oras fluminum ſua ſponte adnaſcuntur, quandò nullo alio loco fluminis meminiſſe nobis li-

cuit : quinetiam iuncos paluſtres eo in loco deſcribemus , quos & reſidibus & fluentibus aquis naſci certiſſimum eſt. Subſequetur iure ac conſequio quodam Arundinetũ:in quo permultas calamorum , & huiuſmodi plãtarum ſpecies nobis atq; exteris peculiares deſcribemus:verũ vt ad opus aliquando aggrediamur à Prato incipiendum eſt.

PRATORVM DIFFERENTIAE.

ID ſolum,nõ hominibus noſtris tantum,ſed etiam antiquis magnopere commẽdatũ fuit,quod minimum agricolæ laborem requireret,vberẽ tamen ac copioſum fructũ domino ſuo proferret.Summáq; priſcorum omnium in hoc ſpectando fuit, vt fructus is maxime probaretur, qui quam minimo impendio conſtaturus eſſet. Quapropter Cato aliquãdo interrogatus, quíſnã eſſet agri certiſſimus quæſtus,reſpondit,ſi bene paſcat:quis proximus,ſi mediocriter.Nullus autem ager melius paſcit dominum ſuũ, atq; pratum , vnde aiunt Varro lib.1. de re ruſt.cap.7.& item Plinius lib.18.capi.5.prata antiquis parata dicta fuiſſe . Et Columella,neceſſarium eius agri cultum eſſe dixit,cui veteres Romani primas in agricolatione partes tribuerũt:nomen quoq; indiderũt, ab eo quod protinus eſſet paratũ, nec magnum laborem deſyderaret.

Pratorum alia ſunt irrigua,alia ſiccanea ap pellata.Rigua vel irrigua prata ſunt,quæ riuo influenti irrigantur, & tanq̃ ſuis naturalibus aquis,humoris pabulo ſaginãtur: quod neceſſarium eſt, cum id macies terræ expoſtulat: quemadmodum ſi in denſa & reſoluta humo,atq; exili,prata facias, ea quidem tum erunt optima,cum facultas irrigãdi dabitur:quod certe fit,ſiquãdo palus aut lacus aut flumen aliqua parte ſubſidens, reſtagnat in pratum: deriuatur autẽ aqua per ſulcos,vndecunq; pratum prætercurrentes,quò humor ſuperueniens lente prorepat,nec abũdantius q̃ par ſit fluat.Aquarum enim abundãtia, æque atq; penuria(inquit Columella) graminibus eſt exitio.quapropter antiqui riuos pratorum irriguorum ita deducebant,vt quando liberet occluderent:reſerarent autẽ, quandocũq; eſſet maxime neceſſarium.Hinc illud Virgilij: Claudite iam riuos pueri, ſat prata bibere.

Siccanea prata,nullis aquis,præterq̃ imbribus irrigantur,ſiccitate ſoli gaudent,& abſq; riui deductione ſuapte natura fœnum optimum gignunt, læto enim pinguíq; campo, non deſyderatur influens riuus: meliúſq; habetur fœnum quod ſuapte natura ſuccoſo gignitur ſolo, q̃ quod irrigatum aquis elicitur.Siccitas autem ea, referenda eſt ad exteriorem ſoli ſuperficiẽ,potius q̃ ad ipſum terræ corpus internum, quod certe abſq; natu-

rali qui ſubeſt humore fœnũ optimũ (quod humido præcipue nutritur)generare vix poſ ſet : alioqui ſoli ſiccitas herbis omnibus fœnilibus eſt inimica. Succoſum id ſolum Columellæ dictum eſſe puto,quod intus prẹhumidum, naturali & inſita quadam humiditate nutritur,vt aduentitia, præterq̃ cæleſti, non indigeat.Atq; ea quidẽ humiditas naturalis,ab aqua quæ ſolo ſubeſt aduenit. Nam eo loco ſi paulo altius terram effodias,maximam vim aquarum ſubeſſe cõperies. Quod facile indicant,& accliuis quæ plurimum eſſe debet pratorũ poſitio,aut etiam in imis locis:item vicin9 vel ſaltem parum inde remotus amnis aut lacus , ac præterea herbarum quæ locum humidum deſyderant ſpontina quædam productio, ex qua aquileges aquam ſubeſſe facile exiſtimant.

Nouella prata dicuntur Palladio,quæ recẽter fiunt,quandocunq; ad id opus deſtinatur ſolum,vt fœnum producat. Formanda ſunt ea prata,ex eiuſdẽ authoris ſententia, Septẽbri menſe, loco pingui,roſido,plano, leuiter inclinato. quod & noua prata inſtituere idẽ ait,principio Nouembris.

Vetera prata idem appellat quæ Plinius ſeneſcentia,nempe quæ propter frequentem herbarum productionem,atq; irrigationem, vel ſterileſcunt,vel muſcum contrahunt.fieri enim non poteſt, vt terra,vno ſeminis iactu, perpetuum fœtũ in multos annos pro

ferat,interdum enim ſterileſcũt prata, interdum fructum non vſqueadeo vberem proferunt:quod vel carie,vel incuria, vel vetuſtate accidere ſolet.

Prata ſummiſſa vocat Varro,quę in accliui loco ſita ſunt , quemadmodum Virgilius arida, in quibus herba per æſtus exaruit,quo tempore tondenda ſunt,ac ſubſecanda falcibus : verum de culturæ vocabulis nunc eſt paucis dicendum.

VOCABVLA AD PRATORVM CVLTVRAM PERTINENTIA.

EXtirpandum atq; impedimentis omnibus liberandum agrũ quẽ in pratum deſtinauerimus docet Palladius lib.2.in Septembri,anteq̃ proſcindatur, aut exaretur: hoc autem fit, dũ herbas latiores & ſolidas, atq; adeo virgulta ex agro deponimus, quæ alioq vel aratro vel vãga aut bidẽte difficillime auferrent:vulgus noſtrũ vocat *eſſarter.*

Dilapidandum quoq; agrum ad pratũ nouellum deſtinatum docuerũt antiqui agricolæ:hoc eſt ſubmouendos atq; egerendos eſſe lapides omnes, tum maiores,tum etiam minores,qui arationi & proſciſſioni ſoli plurimum nocere poſſint:Id vero agricolationis genus quidam vulgo vocant,*eſperrer.*

Proſcindere locũ,quem prato dicauerimꝰ æſtate oportere iubet Columella:hoc eſt ter-

ram eſſe vertendam atque excolendam: ſiue aratro ſiue bidente id fiat:quò ſemen facilius ſuſcipiat. Terra autem cum primum aratur, tum proſcindi dicitur(inquit Varro lib. primo)quod vulgus noſtrum ait, *labourer*, ſi id quidem aratro fiat: ſi autem bidente, *bouer de premiere facon*.

Subigendum poſt proſciſſionē pratum præcipiunt omnes agricolæ: cum poſt primam arationē,relictæ glebę,vel occantur,vel confringuntur: quæ duo poſtrema vocabula ad eius agri qui ſuis temporibus diuerſam arationis culturam requirit maxime pertinent. Vnde terram ſubigere fiſſione glebarum elegantiſſime dixit Cic. ſecundo de natura deorum. Exercitandum agrum & multa aratione reſoluendum docet Palladius, anteq̃ fœnili ſemine inſpergamus: quod fit ſubmotis (inquit)lapidibus, & glebis vbiq; confractis.

Macrioribus & aridioribus locis, atq; exili terra,ſi vicina ſint riuis prata: tamen interdum ſtercorari debent,& aſperſo recenti lætamine ſaturari(ait Palladius) vulgus noſtrũ fumare vocat:quod vt apud antiquos fieri ſolebat,ita etiam apud nos fieri quotidie videmus,ac prę ſertim ſiccaneis pratis & Februario menſe. ſtercore enim, quaſi pabulo gliſcit exilis terra,inquit Columella.diſponitur autem ſtercus in aceruos,qui vno aut altero poſtea die, diſijciuntur, inarantur,& terræ obruũtur,ne ſolis habitu vires amittat,& vt

permixta humus,prædicto alimẽto pingue-ſcat. Quinetiam ſi prata ſint in accliui aut plano iuxta collem,iubent antiqui agricolæ celſiora loca ſtercorari. Nam æditior cliuus præbet ſubiectis alimentum,cum ſuperueni-ens imber, aut manu riuus productus ſuccũ ſtercoris in inferiorem partem ſecum trahit. quapropter agricolæ etiam inaratum collẽ magis q̃ vallem ſtercorant. Verum à ſuperio re prati parte fundendus eſt fimus(ait Palla dius)vt eius ſuccus per totum poſſit elabi.

Serere pratum nouellum omnibus agrico-lis in vſu eſt,quum terram ad pratum idoneã poſt primam aut ſecundam culturam ſemi-ne ex fœnilibus deſumpto inſpergimus, in-terdum viciam & medicam fœni ſeminibus permiſcentes:nonnunq̃,ex Columellæ & Pli nij præcepto,per autumnum rapis vel napis, vel etiam faba conſerentes,& inſequẽte an-no frumento,tertio autem poſt diligentem arationem, ſemen vel florem ex fœnilibus conſerentes, atq; ex præſepibus fœno delap-ſum ſpargentes.

Poſt ſationem ferro tangi pratum non de-bet,itaq; cratire oportet(inquit Plini9)quod interpretatur Columella,inducta crate coæ-quare,ad diſſipãdos grumos,quos ad verſurã plerunque tractæ faciunt crates, vt necubi ferramentum fœniſecæ poſſint offendere. Crates autem vocamus *des herces*, vnde etiã cratire *hercer*.

Sarrire ad pabula in ſolo diſpoſita conue-nit quæ interdum quidem in prato, plerun-que autem ſeorſum aliorum leguminum ri-tu multo diligentius excoluntur : vt quem-admodum legumina nobis, ita etiam excul-ta pabula armentis & reliquis animantibus enutriendis obſeruire poſſint. Nam ligneis ſarculis aut raſtris,quæ noſtri vulgo vocant *ratteaulx ou ſarcletz*,ſarriebatur,vnde id opus vulgo dictum *ratteler ou ſarcler*. Ob id autẽ pratis min⁹ cõuenire videbatur ſarritio,quòd minora ſint ĩterualla, q̃ vt arator ſarculo vel raſtro vndecunq; contingere poſſit. Pabula autem(quemadmodũ erãt,medica,vitia,far-rago ordeacea,fœnungręcum, eruum, cicer, & huiuſmodi) in morem horti diſponeban-tur,vti docet Columella lib.2.cap. 11. areis tantum latis pedum denum, lõgis quinqua-genum:vt per ſemitas & aqua miniſtrari poſ-ſet,& ſarculũ aut raſtrũ vndecunq; circũagi.

Rigare pratum eſt,vel clepſydris(quod ad pabula diligenter exculta potiſſimũ pertine-bat)vel riuis per loca pratorum varia dedu-ctis lætiora facere, & ſuccreſcentibus herbis pabulum atq; alimentum præbere. Nam id agricolis eſt peculiare, vt riuos quos per pra-ta deducunt, interdũ ſenſim protrahant,in-terdum remorentur, neq; perpetuo effluere ſinant:nonnunq̃ etiam per vniuerſum pratũ effluere permittant.Rigari autem pratũ non debet(ait Palladius)anteq̃ durũ ſolũ fecerit

ne cratem eius minus ſolidam, vis interfluí corrumpat humoris: poſt primã autem prati ſectionem, id vſqueadeo diligenter non eſt obſeruandum.

Purganda eſſe prata docet Palladius Ianuarij & Martij initio. quo vocabulo intelligendum puto eſſe vindicanda ab ijs herbis, quæ præter ſementem poſitam ſuccreſcunt, neque paſcuis ſunt commodæ, veluti ſi poſt improbe exherbatum aut ſubactum id ſolũ quod prato dicauerimus, aut etiam ſtercoris vitio, noxiæ quædam herbæ ſuccreſcant, quę quidem (nouellis præſertim pratis) ſunt auferendæ, ſiue id runcatione, ſiue auulſione fiat. Solo enim male exherbato aut ſubacto, ſolent aut gramẽ, aut carduus, aut latiores herbæ, aut etiam virgulta ſuccreſcere: lætaminis vitio, naſcuntur vrticæ, atque id genus herbę inutiles.

Paſcere pratum tranſlatione pereleganti dixit Plinius, lib. 18. cap. 28. pro eo quod eſt armenta vel pecora immittere pratis ad herbas depaſcendas, quæ ipſis quidem adhuc teneris & ſubſidentibus mittenda non ſunt, ex Columellæ ſentẽtia. Nã pecudes (inquit) molli ſolo infigunt vngulas, atq; interruptas non ſinunt herbarum radices ſerpere, & condenſare. Secundo tamen anno, minora pecora poſt fœniſecia permittemus admitti, ſi modo ſiccitas & conditio loci patietur. Tertio deinde cum pratum ſolidius ac durius erit,

poterit etiam maiores recipere pecudes. Nõ enim debent prata quę læto ſunt, vel humido loco paſci, ante ſecũda fœniſecia, ne herbæ vellantur, obtritúq; hebetentur.

Secantur prata cum ſpica defloreſcere cœperit atq; roborari (ait Plinius) ſecandáque ſunt anteq̃ inareſcant: nam & largius fœnũ percipitur, & iucũdiorem cibum pecudibus præbet. falcare vulgus noſtrũ corrupte profert, *faulcher*. Cædere & deſecare eidem authori etiam dicuntur. Prata (inquit) circa calendas Iunij cæduntur. Idem deſecta prata rurſus ait rigari oportere, vt ſecetur autumnale fœnum. Subſecare dixit Varro. Cũ (inquit) herba creſcere deſijt, & æſtibus inareſcit, ſubſecari falcibus debent. Virgilius pereleganti tranſlatione, tondere protulit, Nocte (inquit) arida prata Tondentur.

Quoties prata deſecta ſunt, oportet ſicilire, hoc eſt, quæ fœniſeces prætererierãt ſecare, vulgus noſtrum recurrere, aut refalcare dicit. Siciliẽda (inquit Varro) prata, hoc eſt falcibus conſectanda, quæ fœniſecæ præterierunt, ac quaſi barba tuberoſum reddiderunt campum, à qua ſectione arbitror dictum, ſicilire pratum.

Reſtituere pratum, eſt ſeneſcens inſtaurare, ac denuo ſubigere atq; ſerere. Reſtitui prata debent (ait Plinius) faba in his ſata, vel rapis, vel napis, vel milio, mox inſequẽte anno frumento, rurſúſq; in prata tertio relinqui.

Ac quoniã de pratorum culturæ vocabulis, abunde dictũ eſſe videtur, nunc de fœni & falcium ratione paucula quædam deſcribenda ſunt.

FOENVM.

FOEnum ob id dictũ fuiſſe quòd multo fœnore dño ſuo quotannis proueniat, omnes norunt, vel quòd eædem perpetuo manentes herbæ, quotidie nouæ fiant: ex Feſti interpretatione.

Optimum fœnum eſt Catoni quod prima ſectione colligitur, vel primo quod vocant fœniſecio. Secunda autem eiuſdem anni ſectione quod reconditur, id cordum & autumnale fœnũ appellabant antiqui: vulgus noſtrum vocat, *regaing*. deſecta prata (ait Plinius) rurſus rigare oportet, vt ſecetur autumnale fœnũ, quod vocant cordum. Sero natum fœnum appellat Columella.

Fœniſecia dicebantur, fœni ſectiones, quẽadmodum vindemiæ vuarum: vnde prima & ſecunda fœniſecia fecit Varro. Columella fœniſicia maluit proferre. Secũdo, inquit, anno minora pecora poſt fœniſicia permittemus admitti.

Fœniſex Plinio, is eſt quem falcatorẽ vulgo dicim⁹. Apud antiquos (inquit) cornu ad crus ligato fœniſex incedebat, fœniſecã ma-

luit dicere Varro.Herba(inquit)in pratis ad ſpem fœniſecæ nata. Perſius,Fœniſeces craſſo vitiarunt vnguine pultes. fœniſectorem appellauit Columella lib.11.cap.1.quemadmodum & arboratorem & vinitorem eodem loco.

Fœnilia quemadmodum & palearia,dicũtur antiquis agricolis, tecta,in villa aut domo ruſtica,ſub quibus fœnum & paleæ reponi ſolent, atq; aſſeruari. Pars domus ruſticæ fructuaria ait Columella lib.1. ca.6. diuidatur in cellã oleariã,torculariã,cellã vinariã, defrutariam,fœnilia,paleariáq;.quidam ex vulgo noſtro fœnaria vocant. Tabulatum appellãt Varro,& Columella multis locis.inde reponere fœnum in tabulato apud eoſdem frequenter reperies.

Fœnum falcibus ſubſecatur apud nos, quemadmodũ & apud antiquos:ſed & falces quibus prata deſecantur, vocat Cato fœnarias,ad aliarum differẽtiam quas ſtramentarias appellat, ad frumenta deſecanda idoneas,& arborarias, ad purgationes arborum dicatas,ſic etiam vineaticas,& ſyluaticas, & ruſticarias nominat.

Falcium autem fœnariarum duo genera recenſet Plinius:Italũ, quod fuiſſe breuius ait, ac vel inter vepres quoq; tractabile. Sunt & Galliarum latifundia, maioris cõpẽdij,quippe medias cædunt herbas, breuioréſq;.prætereunt.deſecabant autem fœnum Itali,vna

tantum manu dextra, vt recenſet idem au-thor. Quinetiam antiquiores oleo falcis aciē excitare ſolebant, quapropter cornu ad crus ligato, fœniſex incedebat. Italia aquarias co-tes dedit, limæ vice imperantes ferro. Qui-dam ex noſtris lima vti malunt.

Fœnum deſectum, vertitur ad ſolem, vt ſic-cetur, & perareſcat. id autē furcillis eſſe fa-ciendū docet Varro cap. 49. lib. 1. Vt pera-reſcat (inquit) fœnum, poſteaquā deſectum fuerit, furcillis verſari debet: ac ſuperiore par te ſole ſiccata, tumdemum conuertendum, itáq; efficiemus vt vndecunq; ſicceſcat.

Fœnum vbi peraruit, in manipulos cogen dum eſſe præcipiunt omnes agricolæ, vt ad villam conuehatur. id autem eſt quod vul-gus noſtrum appellat, *botteler*. Nam in cumu los aut aceruos fœnum ſiccū oportet prius cōſtruere, vel etiam in metas extruere, quas in anguſtiſſimos vertices exacuebant: has au tem, molas vulgus noſtrum appellat, deinde vero ex metis, manipuli ſunt efficiendi, aut (vt ait Columella) vinciendi potius, vt in vil lam fœnum facilius deportetur.

Fœno in cumulos redacto, ſtipula raſtel-lis eradenda eſt, ex Varronis præcepto, atq; addēdus fœniſecæ cumulus. Inde vero quod optimum fœnum erit, Cato iubet ſeorſum eſſe condendum, & ſub tecto in fœnili com-ponendum, quod non ante fieri debet, q̄ per paucos dies in prato cōgeſtum relinquatur,

vt in ſe cõcoquatur & facile deferueſcat, in molis,ac cumulis.Raſtella autem vulgus noſtrũ appellat,*des ratteaulx*,quẽadmodũ & raſtellis fœnũ colligere,*ratteler*,quod alioqui raſtellare qdã diceret. Nũc ad pratẽſes herbas.

PABVLA, IN PRATIS CONSERI SOLITA.

QVando in eum vſum præcipue inſtituta erant prata,vt animalibus pabulum ſubminiſtrarent, ob ídq; varijs ſeminibus ad pabulum iumentórum admodum vtilibus conſerebantur:neceſſarium eſt,vt de his etiã hoc loco dicamus,etſi in agrũ quædam differri poſſint. Nam & vitia, & medica,& fœnum gręcũ (quas pratenſes herbas eſſe hodie nouimus)antiquis ſumma diligentia colebantur,atque à prato interdum ſummouebantur, vt in agrum ſeorſim deponerentur, haberéntq; culturam ſibi propriam. Nos autem nullo diſcrimine deponimus huiuſmodi ſemina noſtris pratis,quæ nos inducit ratio,vt primum de his dicamus.

Inter pabula igitur quæ offeruntur equis: noſtrum vulgus id maxime probat quod fit lenticula & vitia ſimul commixtis,ocymum antiqui vócabant : nos dragetam equorum appellamus. quod qua ratione differat ab ocymo quod baſilicum vocant,in horto ſa-

tis iam eſt explicatum . Varronis tempore, bobus ocymum præbebatur,ad aluum cienſdam,vnde ſic dictũ cõtendit: atq; id genus pabuli eſſe aſſerit,virides ſegetes deſectas, antequam ſiliquam gerant : q̃q̃ Cato manibus carpendũ ocymum iubeat,nam(inquit) ſi falcula reſecueris, non renaſcetur,atq; eoſque dãdum bobus,dum inareſcat. Plinius ocymum antiquos appellaſſe tradit, pabulũ vmbræ patiens,quod celerrime proueniat.

Pabuli aliud genus eſt , quod farrago dicitur,noſtris vulgo, *fourraige*. Id autẽ eſt quod ex pluribus ſatis, pabuli cauſa datur iumentis, nempe ſegetum viridium & immaturarum deſectum,antequam in ſpicã aſſurgant: quibus additur,hordeum,vicia,& legumina, pabuli cauſa.Inde autem dicta farrago,quòd far ferro cædatur, aut quòd primum in farracia ſegẽte ſeri cœptũ.Ea equi,ac iumenta verno tempore purgantur,atque etiam ſaginantur.Duplex autem fuit antiquis farrago, nempe quæ ex recrementis farris, admiſta nonnunquam vicia ſereretur,nonnunquã ex hordeo , quæ hordeacea farrago dici ſolita eſt. hanc eſſe putat Ruellius,quam græci vocant graſtim:& multi non indocte ſemiaridum fœnum interpretantur.

Pabulorum nullum eſt quod ad iumenta ſaginanda æquè faciat atq; medica , vulgus noſtrum fœnum ſanctum vocat,quòd veluti diuino quodã numine ad nos peruenerit.

opinor autem ob id medicã antiquis dictã, quòd medeatur iumentis, & pecori macie laboranti: vnde villici ac pecorum magiſtri apud nos vtuntur tota hac herba in pabulo pro gramine, nam ad maciem pecorum & veterinorum, nulla res eſt quæ tãtum faciat quantum medica: præſertim ſi viridis, nunc tarde tamen arida prębeatur, atque id modice, ne nimio ſanguine ſtranguletur pecus. Sũt qui Burgundienſe fœnum appellẽt, quòd à Burgũdionibus allatum ad nos peruenerit, alij fœnaciam vulgo vocant, *de la foiſgnaſſe*, ſermone Picardo, nonnullis ex noſtris magis placet magnum trifolium appellare, quòd ea ſimilis ſit caule & folijs trifolio in fœniceſis & pabularibus prouenienti: geniculata, vt quicquid aſſurgat in caule contrahatur in folia. In ſcaporum cacumine breues ſiliquulę prodeunt, in corniculorum ſpeciem intortæ, denticulato foris influxu, & velut exiguos mucrones exerente, in quibus ſingulare ſemen, ferè lunatum continetur, lentis magnitudine, folliculo cohærens, quod dentibus freſum, piſi ſaporem reprę́ſentat, ori nõ ingratum. ſingulæ thecæ ſingulorum ſeminum ſunt capaces, quapropter condimentario ſali permiſcebatur.

Inter fœni genera Plinius cõnumerat herbam quæ odontides græcis dicitur, naſcitúrq; in pratis, vbi & fœnum, vnde fœnariá vulgo vocãt, *de la foignere*: fruticoſa eſt, triã-

B.iiij.

gulis flagellis, geniculatis, nigro articulorũ nodo, folijs polygono longioribus, hordei ſemine (quod in alarum ſinu erumpit) flore purpureo, multifido.

Pabuli cauſa ſerebatur antiquis fœnũ græcum appellatum, Varroni ſiliquula, ruſticis antiquis & Plinio ſiliqua, vulgo noſtro, *fenegre*, corrupta dictione: Theophraſto buceras, Hippocrati epiceras, quòd fructum corniculis ſimilem gerat. Cauliculis emicat exilibus, folio penè trifolij, ſemine fuluo, incondito, quod in molliſſimam tunditur farinam: ſerebatur antiquis ſeorſum, nõ altiore quatuor digitorum ſulco, vt iugerũ agri modios ſex ſeminis reciperet, duobúſq; anni temporibus ſerebatur, ad Septembrem & Ianuarium. Noſtris agricolis non ita diligenter tractatur, ſed in prato negligenter deponitur, cũ vel ex antiquorum ſententia, quanto peius tractetur, tanto proueniat lætius.

Vitia, omnibus nota iumentorum pabulo: ea antiquis ſerebatur, & noſtris quoq; hodie ſeritur ob duplicem vtilitatem: nam & pabulum veterinis præbet, & terram fermẽtat ac ſtercorat, ſolum in quo inijcitur lætius reddens. Inijcitur etiam pratis vnà cum ſupradictis ſeminibus, quo fœnum ſit nobilius & ſalubrius: vnde fœnum viciæ, & vicialia vocat Columella. dictam appellat Varro viciã à vinciendo, quòd ſuis clauiculis ſeſe vinciat atque alliget alijs herbis, aut pedamentis vi-

cinis.Galenus vicij vocabulũ in pleraq; Grę-
cia vſitatiſſimum eſſe teſtatur,noſtri Latina
imitatione vocant,*de la ueſſe*. omnibus nota
eſt:cubitali altitudine,folijs ferè petroſelini,
ſed amplioribus,flore piſi,minutis nigrican-
tibúſque in ſiliqua granis.Seritur in quacun-
que terra, facillimo cultu. Optimum bubus
cibum præbet.

Viciaginem vel viciolam vulgus noſtrum
appellat herbam quæ triticum ſtrangulat,&
tamen habet neſcio quid ſimile cum vicia,
vnde vocatur, *ueſſeron*. ſemẽ gerit columbis
amiciſſimum,vt quidam eò ſerant huiuſmo-
di viciaginem,vt columborum multitudinẽ
in ſua prædia alliciant.Ruellius quiddam ſi-
mile habere contendit cum cracca Plinij, &
araca Galeni. Plura in agro, cum de lolio
ſermo erit.

Viciam agreſtem noſtra rura vulgo appel
lant eam herbam quæ aphace Græcis dici-
tur, ſimili enim omnino habitu cum vicia
in agris conſpicitur: non eſſe tamen veram
viciam contendit Ruellius, cum in agris nõ
proueniat niſi cultu diligenti, & magno la-
bore.florem eius ruſtici intorquent coronis,
quoniam perpulcher emicet,cum odoris ſua
uitate: alioqui veram viciam βίτιοȣ Græci
vocant:de qua plura in agro.

Cicerculam Columella inter pabuli gene-
ra annumerat, eam proximam fœnogræco
& medicę tradens.ſarras vulgus noſtrum vo-

cat. Ea enim bubus erui loco datur : piſo ſimilis eſt,ſed non vſqueadeo grata,quę ligata in faſciculos vnà cum vicia optimum præbet bobus alimentũ. antiqui curioſe ſerebãt cicerculam , de qua in agro plura dicemus. quemadmodum & de eruo & eruilia,quo loco de leguminibus fiet à nobis mentio , ad reliquas herbas veniẽdum,quæ pabulum nõ vſqueadeo optimum præbent.

HERBAE PRATENSES.

VTiliores herbas deſcripſimus, quibus prata plerunq; abundãt, quæq; pecori,delicatioris cuiuſdam pabuli loco eſſe ſolent:reliquæ mox deſcribendæ,quæ non ita ſunt vtiles,quibus tamen ipſa prata pluſrimum hincinde referta eſſe videmus.

Si quæ igitur herba pratis eſt familiaris ac frequens, ea eſt maxime quam à coniunctorum inter ſe foliorum numero , trifolium, tum Græci tum etiam Latini dixerunt:quæ vt eſt multiplex,ita etiam inſigni ac peculiari quadam denominatione, ea quæ in pratis eſt,trifolij pratenſis nomẽ obtinuit:quæ quidem cũ reliquis minor eſſe ſoleat,tamen pro ſoli pinguitudine,paulo maius folium oſtendit,ſubalbida quadam in medio folio macula conſpicuum, quo nomine ruſticis puellis ad coronamenta in vſu eſt, id menyanthes

Græci vocant. Cuius eam vim eſſe tradunt quidã, vt futuram tempeſtatem prænunciet, & contra arrigatur: expertúmq; eſſe aiunt, ſi quando album trifoliũ abunde floruerit, ſequenti anno futuras eſſe aquarum inundationes. Cæterum quod altius eſt trifoliũ, id virgis tenuibus fruticat, nigris, ac iunceis, cubito interdum altioribus, in ſingula germina folijs exeuntibus, flore purpureo, ſemine lato, & quadamtenus piloſo: radice oblonga, alba, paulo graciliore ac firma. At quod minus trifolium dicitur, id terrę magis vicinum eſt, vno tantum cauliculo aſſurgens, ternis etiãnum folijs, orbiculatis, ijſq; ſolis, erucam ſubolẽtibus, quapropter ſolum id vulgo noſtro trifolij appellationem obtinuit: atq; id etiã aiunt recentibus vulneribus contuſum probe mederi.

Simoniacum trifolium Columellę, inuenitur in fragoſis locis, quod quia odorem grauem ceu bituminis refert, ob id aſphaltion Græcis appellatum eſt: aſphaltian vocauit Archigenes. Longis & hirſutis viret folijs, caulémq; gerit pratẽſi trifolio robuſtiorem.

Trifolium acutũ inquit Scriboni⁹ Grȩcos oxytriphyllon vocare, ídque ait Siciliæ mõtes circundare, neque ſe in Italiæ regionibus vſq̃ vidiſſe, niſi in Lunæ portu, cum Britaniã peteret, cum Claudio Cæſare. Eſt autẽ folijs & ſpecie communi trifolio ſimilis, niſi quòd paulo pleniora ſunt, ſuperiori parte aliquan-

tulum lanuginoſa, atq; in extremo quodammodo aculeata:ſed frutex huius duum pedũ interdum altior eſt,atq; odoris grauis:quorũ nihil tale in pratenſi trifolio conſpicitur.

Oxys(vt eſt Plinius author)folia terna gerit.Ea putatur oxytriphyllon.non quidẽ ab acumine foliorum , ſed ab acido guſtu poti9 dictum.eſt enim trifolio ſimile,longis tantũ pediculis,tria ſummatim folia proferentibus acido ſapore, flore luteo,nonnunq̃ candido, in ſimplici ſtilo inter folia proſiliente, rufo in lunatis ſiliquis fœtu,radice in trãſuerſum longa,& fruticoſa, vulgus panem cuculi appellat,officinę trifoliũ acetoſum,& alleluya.

Tria apud nos(inquit Ruellius)inueniuntur trifolij genera, vnum bicubitale, ramis exilibus, trigeminis, per interualla folijs nigricantibus,quę dum pubeſcũt,rutaceo ſunt odore,vbi adoleuerũt aſphalthi,flore purpureo,ſemine fœnugræci, radice oblonga. Alterum omnibus notum,folio molli, rotũdo, lente maculoſo. Tertium acuto folio addũt, & quartum noſtri herbarij,quod acidum nominãt trifoliũ, vulgus panis cuculi & alleluya:vt pauloante dictũ eſt,id autẽ humile eſt, longis tamen pediculis,acetoſo ſapore, flore candido, rufo in lunatis ſiliquis fœtu,radice in tranſuerſumlonga ac fruticoſa.

Trifolium maius vocarunt Latini quem Cytiſum,& triphyllon etiam Græci, qui frutex eſt incanus totus, agris ac collibus fami-

liaris. Ob id autem trifolij nomen obtinuit, quòd & tria in ſingulis germinibus folia gerat, ea tamen paruula, dorſo in medijs rubẽte, vt erucæ odorẽ referant ſi digitis terãtur.

Trifolium minus à Romanis appellatum, quod & libyon & triphyllon etiam Græci vocarũt. Lotum ſyluestrem eſſe certum eſt, generatúrq; in fœnilib⁹ pratis, ſemine fœnigræci minutiore multo, medicati guſtus, caule duorum cubitorum, aut etiam altiore, alis pluribus, concauo, terníſque circum ipſas folijs, ſatis exilibus.

Trifolij pratenſis folio eſt lotus vrbana, quam ob id Græci triphyllon appellarunt: eáq; naſcitur in pratis noſtratibus, luteis floribus veluti piſi, ſed multo minoribus, cauliculum ſuperne coronantibus: humilis, palmi altitudine, officinæ andacochan & coronam regiam vocant. An ea ſit quam tãtopere extollit Homer⁹, græcíq; omnes, quæ niſi poſt annum è ſemine ſuo nata, ſitim arceat, veſcentibúſque cibi ac potus loco eſſe ſoleat, hoc vero nobis incertum eſt, nihil vt de hac re certi aut ſtati proferre poſſimus.

Trifolium odoratum à Romanis etiam dictum quod Græci Medion appellarunt. naſcitur ea herba in opacis ſaxis, folia habens ſeridis, trina quidẽ in ſingulis geniculis, caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, ad imaginem cnici, radice ſemipedali, craſſitu-

dine baculi,auſtera guſtui.

Caueto autem ne pro trifolio tripolion proferas,habent enim ea duo vocabula non-nihil inter ſe vicinum: verũ tripolion naſcitur in maritimis, vbi allidit vnda, interímq; retro cõmeat: Folia habet iſatidis, arida ſed craſſiora , caulem palmo altum,in mucrone diuiſum,huius flores tradunt ter in die mutari,candidos mane, purpureos meridie , puniceos ſole occidente conſpici : cæterum radice eſt alba,odorata,calidi guſtus.

Trifolium aliud eſt ex ſatyrij generibus,ita appellatũ à foliorum numero:ſatyrium autẽ dictum, quòd eius radix venerẽ ſtimulet, nã herbas propè omnes venerẽ ſtimulãtes Græci ſatyrij voce cognominarunt. Ea herba in noſtratibus pratis interdum naſcitur,& tria humi folia ſpargit, rumici vel lilio ſimilia: caulem gerit læuem,cubitalem, nudum: florem albo lilio ſimilem,radicem geminorum bulborum, exterius rufam, intus candidam, corticem radicis gracilem, intus albũ quiddam continentem quod ſapore ſit dulci,guſtantibus iucundo: rura noſtra eam herbam teſticulum ſacerdotis appellarunt.

Verum quando in ſatyrij mentionem incidimus,æquum eſt vt eius genera ac differentias paucis hic perſtringam9,etſi de hoc nõnihil iam in ſylua à nobis dictum fuerit.

Satyriorum genera , teſticulorum nomen habent,quos Græci orchies appellarunt , ob

id potiſſimum,quòd earum herbarum radices,quiddam cum teſticulis habere ſimile videantur.vt igitur ea genera facile pernoſcas hæc perdiſcito.Orchis ſerapias folijs eſt porri,oblongis,latioribus,pinguioribus, ex alarũ ſinu emicantibus & inflexis, caule palmeo, flore purpureo,radice teſticulis ſimili: quorum alter flaccidus quodammodo appareat, alter ad inferiora inæquali quadam productione vergat.Quibuſdam autem huius generis plantulis teſticulorum loco radix,veluti manus cuiuſdã expanſę figuram gerit,quapropter vulgo man⁹ Chriſti appellata. Alijs vero cũ radix ſit teſticulis ſimilis,folia itẽ reliquis ſimilia,florẽ tamẽ gerunt variũ, nempe ex albo nigricantem,ſpicatum tamen omnes. Quinetiã inter eas quæ purpureo ſunt flore,quædam floſculos habent in ſpica magis congeſtos,nihil odorantes, aliæ magis ſecretos,neq; ita numeroſos,caryophyllõ ipſo odore referẽtes,cætera ſatyrio ſimiles:Verũ is odor cõfeſtim deperit: Sũt qui ob id quòd ita ſpiret, ſitq; colore purpureo & ſuaue rubẽti,hyacinthum eſſe contendant: dicántq; neſcio quid ad Dioſcoridis deſcriptiõnẽ conuenire:cui ſententiæ nullum addiderim calculum.Itaq; ſatius fortaſſe fuerit id genus ſatyrion odoratum appellare.

Satyrion minus,& teſticulum canis vocãt vulgo, herbam eam quã Græci cynoſorchin appellarunt, quámque in vineto iam antea

deſcripſimus. Ea eſt folijs paruis, ternis (vnde etiam trifolium dici poteſt) ſemipedalibus, radice formam teſtium canis referēte, alternis annis intumeſcente, ac reſidente.

Satyrion indicum, bucheiden Syri vocant, herbam apud eos frequentē, radice candida ac dura, cōmēdatiore quo craſſior, rugoſior, atq; albior fuerit: cuius effectum talem eſſe aiunt qualē eius herbæ, quam ait Theophraſtus concitare venerem vſque ad ſeptuageſimum coitum.

Satyrion erythrococcon Plinio, ſemine eſt viticis, paulo tamen maiore, læui, dura radice, cortice rubro, intus album quiddā includente, ſapore ſubdulci. radix ipſo contactu venerem ſtimulat, magis autem ſi epota fuerit. Atq; hæc de ſatyrio quæ in hanc ſententiam adferre potuimus.

Noſtris pratis quemadmodum & alijs locis prȩhumidis, quibus aquam ſubeſſe iudicemus, frequētiſſimus eſt ranunculus, qui Græcis batrachion appellatur, ab eo quòd ranæ in pratis aut locis riguis inſultantes ſeſe ſuper hac herba frequentiſſime conuolutent: quapropter etiam quibuſdam apium ranarū appellatur, alijs ſtrumea, quòd experimento compertum fuerit, eam herbam ſtrumis mederi, præſertim equorum, id enim veterinarij noſtri quotidie ſatis experiuntur. nonnulli ex vulgo noſtro à florum ſimilitudine bacinulos vocant, habent enim neſcio quid ſimi-

lem cum ijs vaſis quibus tonſores barbas lo-
turi,aquam aut lixiuium excipiūt.Sunt etiā-
num aliqui qui à foliorum ſerie atq; inciſu-
ra pedem coruinum nominarunt.Apium au
tem non ſine ratione vocatum eſt, tum no-
ſtratibus, tum etiam veteribus: habet enim
folia ad apium accedentia. quamobrem etiā
ea ranunculi venenata ſpecies, in Sardinia
(vnde Sardoa Saluſtio dicta)frequens,quæq;
cœnoſis locis iuxta aquas apud nos creſcit,
apium riſus appellatum eſt, alijs apiaſtrum,
quaſi ſylueſtre apiū dixerint. hæc ora homi-
nū,ac rictus cū dolore contrahit,vt quaſi ri-
dentes interimat. vnde prouerbium: Sardo-
nius riſus. Apium ruſticum quidam vocant
apud nos:lanuginoſis eſt aliquātulum folijs,
fœtidis,apium ſubolētibus, guſtu acerrimis,
caule alto, ſemine, ac flore veluti cuiuſdam
apij:radice capillata,cœno delibuta dum ex-
trahitur,in defluuijs fontanis prouenit, aut
aquis quieſcentibus ac cœnoſis. Ea vtuntur
veterinarij noſtri ad ſcabiem equorum me-
dicandam.

Complura ranūculorū gña ſtatuit Dioſco-
rides,quibus oībus vim acrē & exulceratoriā
ineſſe cenſet. Nos verò,vnam tantū ſpeciem
nouimus,admodum acrem, & radice potius
quàm folijs: licet etiam folia vim habeant
cauſticam.Nam quæ flore ſimplici atque au-
reo in pratis noſtratibus frequens conſpici-
ur,caule gracili,cubitum alto,radice parua,

amara,candida,multis capillamentis fibrata, ea certe vim vſqueadeo exulceratoriam non habet,aut paruam admodum: qua carpo adalligata,vtuntur noſtræ matronæ ad febrem (vt aiunt)abigendam. Quę verò polyanthemos græcis dicitur,eã vulgus noſtrũ bacinulos duplices vocat,autumnóq; præſertim cõſpici ſolet: reliquis anni temporibus non itẽ, aut ſaltẽ paruula, neq; naſcitur in præhumidis pratis,ſed ſiccaneis,folio ac caule breuiore,flore conduplicato,non ita luteo, interdũ ſubrubro,radice bulboſa,candida,quã ſi quis guſtarit acerrimam perſentiet. Ea certe vlcera excitat,folijs quidem contritis, magis autem ipſa radice,quę vel etiam quinq; linteorum voluminibus implicata, vim ſuam exerit,veſiculáſq; ac febrẽ excitat, haud minore ardore,q̃ ſi fimo colũbino aut fæce vini vſta cauterium alicui corporis parti admoueres. Ea eſt qua ſanguine draconis macerata, ſuras aut femora illinere ſolẽt nebulones quidam mendici, quo facilius nobis imponant, quapropter nonnullis herbarijs vlceraria ac ſcelerata ſolet appellari.

Sanicula vulgo dicta,ranunculi ſpecies eſt, ita enim & folio & flore eſſe deprehenditur, tantum ipſa radice diſſidet, quæ oblongior eſt, & quodammodo nodoſa,folia item con trita,myrrhæ ſuauem odorem ſpirãt.verum de hac in ſylua ſatis dictum eſt.

Bellius,ſiue bellis,aut bellio (ſic enim vo-

cat Plinius) flos eſt pratis admodum peculiaris,quam margaritam vulgus noſtrum appellat,herbarij conſolidam minimam, quòd dicant recentia vulnera,eius herbæ admotu conſolidari.Duorum eſt generum,maioris & minoris diſcrimine inſignium. Minor, flore eſt albo,aliquatenus rubente,nempe in ſummo , quinquagenisquinis barbulis paſtillicātibus coronato(inquit Plinius) quanq̃ quinquagenas ternas non quinas Barbarus dicat ſe inueniſſe:folio pingui,in terra iacente, in rotundum oblongo,leuiſſime ſerrato, ſylueſtris floris calyculis,ſimplici foliorum ambitu,emaculato candore.

Maior belius,ꝓcerior aſſurgit folio,à priore non admodum diuerſo, altioribus tātum crenaturis laciniato,cauliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitum altis, flore priori non diſſimili,paulò tamen maiore: paucioribus tantum barbulis,medium luteum in orbem con cinnè cingentibus(ait Ruellius) rura noſtra grandem margaretam vocant, herbarij conſolidam mediam.

Odontides, fruticoſa herba : dicta græcis, quòd dentibus medeatur , vulgus noſtrum fœnariam vocat:prouenit vbi & fœnũ,triangulis flagellis,geniculatis,nigro articulorum nodo,folijs polygono longioribus,hordei ſemine ab alarum ſinu erumpente. Nihil hac herba frequentius in pratis , flore eſt purpureo, puſillo,multifido,tumētibus in caule ar-

ticulorum nodis. Plinius inter fœni genera connumerat.

Dauco Cretico prata ſiccanea plerũq; ſcatent: eſt autem fœniculi ſimilitudine, minoribus & candidioribus folijs, caule ſemipedali, capitibus rotundis, vt coriandri: flore candido, vmbellato, in cuius medio ſemen eſt purpureum, quod digitis vulſum ac tritum, cocci cnidij ſimilitudinem habet, odoréque atq; adeo ipſo contritu neſcio quid naribus refert, quale & granum tinctorium, quo noſtrates pannos omnium delicatiſſimos inficiunt. Radicem gerit, digitali craſſitudine, longitudine dodrãtali, paſtinacam odore referente: vnde Latinis, gallica paſtinaca dicitur, vulgo noſtro, ſylueſtris carrota.

Eſt & daucus Aſininus herbarijs vulgo dictus, paſtinacæ non diſſimilis, opacante faſtigium anethi vmbella, ſemine oblongo, odoratu grani, ſapore vt cuminum acri. Tertiũ eſt aliud dauci genus apio ſimile, feruẽs, acre, guſtanti odoratum. Cæterum qui apud Cretam (quam hodie Candiam appellant) naſcitur daucus, is eſt multo vehementioris odoris, propter regionis calorem, quàm qui apud nos: cuius vmbellę tenues ſurculi, duriores ſunt ac robuſtiores, qui deſiccati vnà cum ipſa vmbella, ac Venetias deportati, vſum dentifriciorum præbent. Cætera quæ ad paſtinacę deſcriptionem pertinebãt, in horto explicata ſunt.

Betonicam alteram pleriſq; pratis noſtris ſuccreſcere vidim⁹. Ea eſt quam Ruellius ait vulgum noſtrum detritis duabus literis tonicam appellari tã officinis q̃ herbarijs, ac medicis. Radicem habet rubram, odoratam, folia porracea, ſtamine quo medium diuidatur puniceo, vel rubente, cum recto calamo triãgula, floribus in vertice purpureis.

Betam pratenſem vulgus vocat, quam græci Limonion, Plinius betam ſylueſtrem. Ea betæ ſimilis eſt, verum tenuioribus & minoribus eſt folijs, decem, interdũ pluribus: caule tenui, recto, altitudine liliorũ, pleno ſeminis rubri, quod guſtu linguã aſtringit. Haud ita frequens eſt in noſtratibus pratis, apud Italos ac Germanos frequentior.

Achilleas ſyderitis, ab Achille Chironis diſcipulo inuentore dicta: herba in pratis frequens, quam nos Galli, Chiliophylli græcã nomenclaturam ſequuti ſimul & ipſam foliorum multitudinem, millefolium appellauimus. Eſt enim fruticoſa, ſcapo in capillamenti modum vtrinq; folioſo, longe breuioribus exilioribúſque quàm fœniculi villis: ab imo hirſuta, cubitali altitudine, vertice ex cãdido in puniceum vergente floſculorum miſtura. A latinis quibuſdam ſupercilium Veneris dici, refert Dioſcorides.

Naſcitur quibuſdam pratis præſertim riguis herba millefolio nõ omnino diſſimilis, niſi latioribus eſſet folijs, eupatorio magis

ſimilibus, longioribus tamen, ſed ita inciſis vt eupatorio videmus;paulo magis ad terram expanſis ramulis, caule non vſqueadeo procero. Cæterum ſurſum ac deorſum lanuginoſa eſt,albicans,argenti figura, vnde vulgus noſtrum argentinam & argentariam appellauit. Ea quæ ſit antiquis, nondum ſatis compertum eſſe video. Radicem gerit ſubrubram,qualis eſt eupatorio,non ita tamē proceram. Tantum hoc certū eſt ex Ruellij animaduerſione,aliam argentinam etiam vocatam(quæ coriandri ſit folio,caule rutæ,reperitúrq; in campeſtribus & macerijs) eſſe Diſcoridis thalictron.hæc vero pratēſis, minus eſt certe cognita.

Quinquefolia,noſtris,*quintefeulle* dicta,græcis pentaphyllon vel pentadactylon, quòd totidē habeat diuiſiones, quot ſunt in manu digiti;vel pētatomon,ꝙ in quinq; diuiſa ſit, vel pentapteron, quod Gaza ex Theophraſto quinquepennam vertit. in riguis pratis circa ductus aquarum naſcitur: ramulis tenuibus,feſtucaceis,palmea longitudine,& in ijs ſemen: folijs mentæ,quinis in ſingulis pediculis,raro pluribus,in ambitu ſerratis: flore in luteum langueſcente, interdum aureo: radice ſubrubra,tereti,veratro nigro craſſiore,adde geniculatos quoque ſurculos.folia ſimul iuncta vitiligineæ comæ formam exprimere videntur. Radix vbi inaruit,nigricat,& anguloſa fit,ſed quum effoditur,rubet.

Quæ tormentilla vulgo dicitur, niſi ſeptē non quinq; haberet folia, certe inter penta-phylli genera annumerari poſſet: verum de hac in ſylua fuſius dictum eſt.

Eupatorium, indubie noſtra eſt agrimonia vulgaris, nulla prorſus repugnante nota. inter heptaphyllorum numerum annumerãda eſt, locíſq; humidis naſcitur, vt aquilegibus indicium præbeat, eo in loco aquam ſubeſſe in quo ſuccreſcat. Naſcitur in vite, vnà cum pentaphyllo ſuperius deſcripto, vnáque cum vite extinguitur, ac ſemen producit, nempe autumno. Cæterum fruticoſa eſt herba, caule ſingulari, lignoſo, nigricante, tenui, hirſuto, cubitali, vel eo maiuſculo: cannabinis ex interuallo folijs, quinquefolio ſimilibus, plurifariam interdum inciſis, per ambitum ſerratis, nigricantibus: medio caule ſemen erumpit piloſum, deorſum ſpectans, quod reſiccatum veſtibus adhæreſcit.

Hippuris, equiſetum dicta Plinio, noſtris equina cauda: in riguis pratis inuenitur, admodum inuiſa fœniſecis propter aſperitatē. Recto caule proſilit, cubitali, & interdũ amplius, inani: comis per interualla ac geniculos propendentibus, breuiuſculis, mollioribus & candidioribus. Lugdunenſibus pratis proſilit incomata, geniculis tãtum ſcabris, ac iunceis. Ea herba mulierculæ ſtanneam ſupellectilem tam eſcariam quàm etiam potoriam elegantiſſime perpoliunt: haud igno-

ta fabris materiarijs dum ligneã pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem, huius herbæ ſcabritia in nitorem expoliunt. prellam vulgus Lugdunenſe vocant.

Autumni exitu florem oſtendit in quibuſdam pratis herba colchicon dicta, alijs ephemeron, quòd temere epota, vno die iugulet: bulbum agreſtem quidam appellant, à foliorum ſimilitudine, noſtris canineca dicitur, quòd deuorata canes enecet. folia gerit bulbi, aliquantulum pinguiora, caulem palmeũ, florem veluti cuiuſdam rudimẽti naturæ lilium facere condiſcentis, interdum ſubalbidum, interdum cæruleum: rufum gerit ſemẽ, radicem è nigra foris rufam, quæ delibrata candicat, & mollis ſpectatur. Lacteo madet ſucco, & guſtui dulcis perſentitur. Bulbo medio rima dehiſcit, qua flos erumpit. officinæ hermodactylon vocant.

Galion pleriſque pratis naſcitur: herba à græcis ſic dicta, quòd lacti admota coaguli loco eſſe poſſit, noſtris interdum muſchetũ minus, modo florabulum appellatur, ab optimo odore, atq; adeo florum multitudine, ramulum foliũmque profert aparinæ ſimillimum, tenuem tamen, & minorem, rectum: florem in cacumine luteum, multum, tenuẽ, huc atq; illuc per ramulos diuiſum, odoratum, folia circum caulem aparinæ modo ſtellatim diuiſa. autumno colligitur Galion, vicatimq; defertur, odoris gratia: cuius florẽ

noſtræ mulierculæ arculis incluſum conti‑nent,ſuis linteolis eo odore imbuendis.

Polygalon ab abundantia lactis quam epota mulieribus tribuit dicta:palmi altitudine in pratis ſuccreſcit, lenticulæ folijs, guſtu ſubacerbo.

Oſyris,ſiue oſyrias, noſtris officinis linaria dicta,à foliorum cum lino ſimilitudine: ſurculus eſt niger, ramulos tenues lentóſq; gerens,& in ijs folia trina aut quaterna,modo quina,interdum & ſena,linum referētia,dein colore mutato ſubrubra : ſemine concolori, tantiſper dum matureſcit, poſtq̃ ematuruit rubeſcente, ſeneſcentes quoq; ramuli, nigritiem in ruborem vertunt.

Pratenſis eſt quæ Lyſimachios aut lyſimachia vel lyſimachion dicitur, ab inuentore rege Lyſimacho,vel à diſſoluēda diſſidentiū pugna: aiunt enim, boum aut iumentorum diſcordantium vel calcitronum ceruicibus aut iugo impoſitam,aſperitatem cohibere.reſpuitur ea odio quodam à bobus,atque adeo omni veterinario pecore, vt ſolā in aquoſis pratis detonſam, intactam relictam videas. vulgus noſtrū,præſertim Cenomanenſe, pelliboſſam quaſi peſtifugam appellauit : quòd experimento quodam aliquando comprobatum fuiſſe dicant, eam herbam paulò altius ſupra panum peſtiferum adalligatam, deorſum peſtilēs virus impellere,vt id ſurſum ad principes partes conſcendere non patiatur.

Ruſtici corneolam vocant.quanq̃ & Manardus & Leonicenus id negent. Hanc herbam infectores noſtri quamoptime norunt, qua vtuntur ad inficiendos viridi colore pãnos: eámque cæruleo colori ab Iſatide herba iam conciliato ſuperinducunt, ita fit color viridis. Lytron Dioſcorides & poſt eum Plinius appellauit: quòd pro liberatione præmiũ importet, ſedatæq; diſcordiæ munus poſtulet. Vitruuius, luteum maluit appellare, vnde & qui tinctores non poſſunt chryſocella, propter raritatem vti, herba quæ luteum appellatur cæruleum inficere ſolent, atq; ita colore vti viridiſſimo. Cauliculos emittit cubitales, aut eo paulò maiores, fruticoſos, pendentibus geniculatim folijs, mollibus, tenuibus, ſalicis figura, guſtu aſtringentibus, flore rufo vel aureo: quæ ſi cõburantur, acrem eructant fumum, naribus offenſum, ac mordacem.

Perſicaria vulgo dicta, haud parum à Lyſimachia differre videtur: ſúntq; qui alteram pro altera facile ſumant, niſi ad florem, & folia paulo altius aduertant animum, ſed hoc præterea eſt diſcriminis, quòd Lyſimachia, duorum aut trium annorum caule perpetuo aſſurgat: perſicaria, ſingulis annis renaſcatur. Cæterum vtraq; geniculata eſt, caule ſubrubro, ex cuius internodijs folia prodeant. Perſicaria, minor eſt, neq; ita alte aſſurgit, cuius folia, & floris color, perſicæ ſunt arboris: etſi florem album quibuſdam pratis oſtendere

videatur,plerunq; tamen ſubruber eſt,ac ſpicaceus:medio folio,apparet macula nigra,veluti plumbago quædam fuſca, vnde quidam exiſtimarunt maiorem perſicariam,eſſe molybdænam, quam plumbaginē vocant:quòd commanducata, atq; oculis deligata , plumbū,quod eſt vitij genus,auferat. Verùm molybdęna,eſt folio lapathi,craſſa radice atque hiſpida. Perſicaria autem,radicem habet numeroſam,caulem geniculatum,nodoſum, lōgum, rubētem:ſemen exile,lente rufum. Porrò ea litura quæ maculæ modo cōſcripta eſt in medio perſicariæ folio , primis quidē diebus,herba adhuc paruula, vix apparet : cum autem ad florem accedit,quem ęſtate media profert, tum corniculātis lunæ imaginem referre videtur:Cratæogonon quidam eſſe putarunt, quòd omnes, perſicariæ maioris notæ illi ſuffragari videantur. Quod autem ad ſaporem attinet:multo quidē lenior eſt perſicariæ quàm cratæogoni : præterea natalibus diſſidēt. Quòd verò hydropiperi, vulgus vocat, *curaige*, quiddam eſſe videamus cum perſicaria ſimile : non eſt tamen propterea affirmandum, perſicariam dici debere:minoribus eſt enim folijs, guſtu omnino diſſimilibus. Verùm de hoc in fonticulo iā diximus.

De fungis ac boletis nūc dicendū eſt, quēadmodum in ſylua eramus polliciti : vel ea ratione, quòd Horatius dixerit optimā fungis pratenſibus eſſe naturam.

FVNGI AC BOLETI.

FVngos græci mycetas vocant, nec diſtingunt à boletis. Verùm Latini fungorum & boletorum differentias latius patentes, hoc ſolo diſcernunt, quòd boleti cāpeſtres aut pratenſes ſint (à bolo dicti vt M. Vergilius autumat) ex ſpuma terræ nati ac concreti, ſeptémq; ad ſummum dies perdurent: vnde illud Galeni & Pauli Aeginetæ, omnium minus nocētes fungos bolitas eſſe, ita enim appellarunt quos noſtrates campiniones dixere. Fungorum enim naturam ait Plinius lentiorem eſſe, ex arborum veluti pituita quadam concretam, magis perennem, fago, robore, cupreſſo, fico, ferula & gummiferis naſcentem. Horū ſunt quidem numeroſa genera. Omnia autem cortice, medulla, vena, neruo carent, pediculo admodum æquali: Origo prima è limo eſt, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis fermè glandiferæ. Initio ſpuma lentior: dein corpus mēbranæ ſimile, mox partus.

Pezicæ fungi appellati, quaſi ſeſſiles, quibuſdam alizæ, propterea quòd nec pediculū nec radicem habent.

Amanitæ dicti fungi, poſt boletos ſecundas tenent.

Aegiritæ vero, induſtriæ fermēto in populi nigræ trunco aqua diluto protinus coale-

ſcunt. Proinde venenatos fungos ſolos eos eſſe Nicander refert in Georgicis, q in olea, granato, ilice, & quercu naſcuntur. Tertium genus ſolis acommodatum venenis: quíq; in coquendo duriores fiunt. Tutiſſimi qui rubent callo (ait Plinius) minus diluto quàm boletis rubore, mox candidi, velut apice flaminis, inſignibus pediculis. Plurimos huius generis Fluentini ſolent edere, colliguntúrq; ac vænales apud eos proponuntur deliciarũ gratia. Noſtris tantum in vſu boleti pratenſes, quos vna nocte veluti rore quodam natos videmus.

Fungorum diuerſa nomina, quæ apud recentiores Italos peculiaria ſunt, ita refert Barbarus: Ouatos, ab oui ſimilitudine: Spongiolos, à ſpõgiæ figura: Digitellos, à digitis: porriginoſos, à porrigine. Laciniæ priuatim dicũtur è caſtanea, magnitudine ſpectabiles, vt ſinguli ſufficiant.

Prunulos, & ſpinulos ac cardeolos vocant fungos, qui è rubis carduíſve naſcuntur, quos etiam omnium innocentiſſimos eſſe volunt quidam.

Agaricum in arboribus naſcitur (inquit Plinius) fungi ſimilitudine. Hoc autem veneni vim habere ait Dioſcorides: præſertim quod nigrum eſt, atque regione Sarmatarum, quæ Syluestris dicitur: vnde nomen traxit, nam Agarum & vrbem & amnẽ in Sarmatia vocari tradit Ptolemæus. Eſt igitur agaricum,

ſungi genus, in ſummis arboribus naſcentis, præſertim magnis & glandiferis Galliæ, qui noctibus quidem relucet, & candidus eſt, quapropter in tenebris decerpendus. Fœminam & marẽ noſtræ officinæ conſtituũt: fœmina, recto eſt venarum diſcurſu, pectinatim digeſto: læuis admodum. Mas rotundus, conuolutior, & concretu ſpiſſior. Vtriq; vis cathartica, hoc eſt vehementius purgãs, & vomitoria. vnde nihil mirum eſſe debet, ſiquidem inter venenatos fungos connumerari debeat: cum nulla alia ratione nobis proſit, quàm quòd naturæ ſit inimicum, eíq; negotium faceſſat.

Oritur è ſaxo id eſt lapide Lyncurio ſiue lyncæo (inquit Theophraſtus) fungus admirabili natura. Præciditur hic in eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto. Pediculi pars relicta, duratur in ſilicem, atque ita ſemper creſcit lapis, reſtibili fœcunditate.

Sunt & igniarij fungi, quos tamen quidam malunt inter ligni recrementa connumerare, quàm inter fungorũ genera. Sunt & alij, quibus ſtrigilum vice tonſtrinæ Italicæ vtuntur. Quinetiam vulgus noſtrum veſſas lupinas appellat, fungorum quoddam genus amplum, coloris ſubruffi, membrana contortum, ſub qua ater quidam puluis contineatur, interdum etiam muſcæ numeroſiſſimæ deliteſcant.

Pernicioſiſſimus fungorum cibus, præſer-

tim eorum qui in arboribus naſcuntur. Familias hi nuper interemere (ait Plinius) & tota conuiuia: Anneum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, & centuriones quoſq;: tanta voluptas ancipitis cibi. Atque hæc de fungis ſunt ſatis. Ad lacus deſcriptionem properandum.

Lacus.

LACVS appellatione, non ſolum defluẽtes è montibus aquas in vnum collectas intelligimus: veluti ſunt q̃ hodie lacus Lemanꝰ, & Benacus dicuntur, quos circũ, licet prata atq; adeo præpinguia arua ſata eſſe ſoleāt, tamen latiore quadam ſignificatione; ad eas etiamnum aquas lacum extendemus, quæ ex varijs fontibus in vnum locum defluant, perpetuámq; & viuam aquam contineant, quo nomine (inquit Vlpianus) à ſtagno differre poteſt lacus, quòd temporalem aquam capiat, quæ cum hyeme colligi ſoleat, æſtate plerunq; exſiccatur. Poſſum etiam lacus nomine intelligere cum Varrone, vaſtum quẽdam locum, in quem aqua contineatur, qua-

lis Romæ fuit is quem à Q. Curtio lacum curtium appellarunt, qui erat tum locus paluſtris in foro, antequam cloacæ ædificari cœpiſſent.

Hoc loco deſcribemus eas plantas quæ nõ ſolum circa lacus ac ſtagna, verumetiam circa paludes atq; adeo flumina creſcere ſolent. ſiquidem palus ob id dicitur, quod paululum aquæ in latitudinem diffuſæ contineat: fluuius item, aut flumen, quòd in ijs aqua fluat. Ne igitur, & fluuius, & palus, ac ſtagnum, à nobis temere repetenda ſint, ſolo hoc lacu contenti omnia cõplectemur quæ & ad paludes & ad flumina pertinebũt: fonticulum tantum prætermittentes, quem cum arbuſto iam deſcripſimus.

HERBAE LACVSTRES.

INcipiendum ab ea herba quæ lacubus & reliquis aquis ſtagnantibus plerunque ſupernatare ſolet. Nympham ob id vocarunt Græci quòd aquis gaudeat eáſq; peramare videatur. Plinius tamẽ à nympha, deductum ait eſſe nomen, quæ zelotypia erga Herculem mortua fuerit, & in eam herbã conuerſa. vulgus ſeplaſiariorũ Nenuphar appellant, voce barbara & Arabica, potius q̃ noſtra. Duplex eſt ea herba, radice ac flore tãtum diſſidens. Eſt enim altera, nobis ſatis

frequens,folio orbiculato, læui, craſſo , her-baceo, amplo, pingui, in ſtagnantibus aquis ſupernatante: nunq̃ aquam continente , aut ea commadeſcente, quãtumuis immergatur profundius:flore candido, æſtate media proſiliente,lilio ſimili,& quum defloruerit,papaueris caput referente , in quo ſemen latum, amarum , pingue . Scapus gracilis eſt, & læuis:radix nigra & ampla,dulcis, nodoſa, clauæ formam referens.

Alterum genus nymphęæ ſimillimum eſt ſupradictæ, ſed radicem albam gerit,aſperã, florem item luteum,nitidum,roſæ ſimilitudine.Eſt & alia Plinio (quam ait in Theſſalia plurimam reperiri)amne Peneo,radice alba,capite luteo,roſæ magnitudine.

Farranum,ſiue farfugiũ Plinio,herba nymphææ non abſimilis,propter flumina naſcẽs, populi folio , ſed ampliore , vnde populago herbarijs dicta: flore tum luteo, tum candido:Græcis chamæleucem vocari Plinius tradit : farfaram dici Dioſcorides teſtis eſt, fortaſſe à Farfaro amne, quẽ Virgilius Fabarim appellat in Sabinis. Iuxta pratorum vliginoſorum aquas riguas,inuenitur herba,folio ferè nympheæ,breuiore tamen, ſed pingui, & craſſo, nunquam aqua madido , flore luteo, nitente , roſam quodammodo ementiente: quem pratenſem bacinum vulgus noſtrũ vocat.Ea fortaſſis herba inter nymphæarũ genera connumeranda fuerit.

Potamogeton,herbam fluuialem græci ap pellarunt, à loco in quo naſci frequenter ſolet:noſtri à foliorum ſimilitudine,betā aquaticam, quòd betæ folia gerat: fontalem Plinius vocauit.Ea in vadis fluminum frequēs emicat, betæ folijs,ſed minoribus hirſutioribúſque,per aquam expanſis. cum nymphæa plurima prouenire ſolet.

Potamios ſtratiotes,hoc eſt militaris fluuiatilis appellata,quòd aquis ſupernatet,& vulnera militū ex oleo impoſita cito perſanet. Ea eſt radice pauca, aut nulla, ſimilis aizoo, niſi maiora haberet folia:mirum in modum à Græcis celebratur, naſcitúrque tantum in Aegypto, ac Nili inundationibus, authore Plinio.

Poterion in aquoſis collibus naſcitur,large fruticās, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa,folijs paruis,rotundis,ramulis longis,mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris,guſtu acuto & odorato.radices habet duas,binum cubitorum altitudinis, neruoſas, candidas,firmas.ea quid ſit apud nos,nondū ſatis conſtat.

Lentem paluſtrem antiqui vocarunt, quā vulgus noſtrum lenticulam aquaticā:ea flore tantū conſpicua eſt,in lacubus & ſtātibus aquis:ſine radice, ſine folijs:flos autem albus eſt,numeroſus,ſtellatus.Quidam aliud gen⁹ faciunt lenticulæ non quidem in aquis, ſed vliginoſis locis dilutíſq; naſcentis, agriam

phaceam hoc eſt,ſyluaticã lentẽ appellãtes.

Siler,non niſi aquoſis prouenit,quaſi pumi=la ſalix,molle ſiler à poëta dictum.frutex eſt, qui nõnunq̃ arboreſcit,vt baculos ruſtici ex eo faciant ad ſerpentes abigendos,quẽ aiunt mirum in modum refugere. inter ſalicis ge=nera annumerari creditur . Seſeli officinarũ non eſt:nam hoc in montibus creſcit.

Siler aquaticum vulgus ſeplaſiariorum no minat(vt à ſeſeli montano diſtinguat)herbã in riguis frequentem, ac paluſtribus, apij fo=lio,ſed aliquãto maiore:caule cubitali,como ſo,ſuperne muſcario:floribus luteolis,aut cã=dicantibus:radice craſſa,ſublutea,capillamen tis maioribus quàm ſeſeli fibrata. fuerit for=taſſe phellandrion Dioſcoridis, quanquã po=tius eſſe autumẽt quidam, eam herbam,quã filipendulam officinę nominãt.verum huius rei te copioſius admonebit Ruellius.

Saledragõ Plinius ex Xenocrate deſcribit, herbam leucacantho ſimilẽ,paluſtrem,& ſpi=noſam:caule ferulaceo,alto,cui ſummo in ca pite inhæreat quiddã ouo ſimile,in quo pro=cedente ætate vermiculos naſci tradũt,qua=propter genus eſſe dipſaci crediderunt non=nulli,quòd eius caput ouata ſpecie conſpicia tur,quo areſcente ac diſſecto, vermiculi re=periuntur.

Malacociſſos , mollis hedera Democrito, herba eſt virens,hederæ ſimillima , in riguis naſcens,lenta ac mollis,caule flexili,ſeſe qui=

buſcunq; vel frutetis vel arbuſtis inuoluente.Ea eſt quam vulgus noſtrum ſigillum beatæ Mariæ nominat, quam in fruteto deſcripſimus.

Phleon, herba ſpinoſa, dicta quòd copioſe naſcatur, præſertim Orchomenio lacu, & in Aethiopia Arabiæ aduerſa,flumine prę ſertim quod cinnamo ſemina diſterminat (ait Strabo)nonnulli eam herbã(inquit Plinius & Theophraſtus (ſtœben vocant, quæ quidem non ſolum caule eſt aculeato, ſed & folio quoq; hiſpido : iuxta cuius ſpinas,aculeos etiam condit, radice non vſqueadeo in profundum acta.

Phlion à phleo longe diſſidere ait Theophraſtus.In inſulis fluitãtibus prouenit,cuius lanugine,ad lixiuium mulieres vtuntur,molle & placentaceum eſt,colore ſubrubido.Fœminam in eo accipi tradit,quæ ſit ſterilis, ad nexus idoneam,marem prorſus inutilem:partémq; huius herbæ ab radice pueris cibo gratam eſſe : radicem ipſam, pecudum pabulo velli.

Sphondylion,olim herba rutinalis Romanis dicta,in paluſtribus& vligine cõmadentibus locisnaſcitur, folijs eſt platani diuiſura, cætero ſimilitudine panacis,caulibus magnitudine cubiti vel eo etiam amplioribus, fœniculaceis:ſemen gerit in cacuminibus, ſolis effigie,ſed duplex & latius,cãdidũ,paleoſum, graueolens, flore candido vel pallente,radice

alba,raphano ſimili.

Inuenitur in torrẽtium ripis botrys,fruticoſa herba,tota colore luteo lãguens,multis ſtolonibus fuſa, ſemine circa totos ramulos creſcente,folio intubi.Immenſum odorẽ ſpirat,ob id veſtimentis ac linteis,curioſe à matronis noſtris interponitur,defertúrq; Septẽbri venalis per vrbem, vulgo pimentum regale clamitant.

Plantaginem aquaticam à foliorum ſimilitudine noſtri vocant herbã eam quam Aliſma & Damaſonion græci nominarunt:recẽtiores fiſtulam paſtoralẽ, quòd ſingulari ſcapo,rudis fiſtulę, & longitudinem & effigiem quãdam videatur imitari.Cæterum folio eſt arnogloſſi,in cuius faſtigio viride alabaſtriculum(ait Ruellius)in calicem concoloris floris dehiſcit:radicibus crebris,tenuibus,vt hellebori nigri,acribus,pinguibúſq;: flore tenui, in candidum palleſcente. Lacus, fluuios,& aquoſos tractus amat.

Tribulus Plinio, non niſi in paluſtribus & reſidibus aquis naſcitur, dira res alibi: iuxta Nilum & Strymonẽ amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vlmi ſuper aquas extante:pediculo longo:capitulis ſub aqua merſis:caule per ſumma craſſiore,inferne graciliore,capillamenta quædã ſpicacea gerente,poſtea autem ſemen durũ, nucis ferè magnitudine, retuſis aculeis aliquot cinctum,cuius nucleo accolæ nõ ſecus

ac caſtaneis veſcuntur,quo etiam in farinam permolito, annonæ inopia, panes interdum fiunt.Apud nos frequens eſt in ſtagnis & flu minibus:huiúſq; nuces,caſtaneas aquatiles vo cant,nonnulli ſaligos.Aliqui in ſtagnantibus aquis naſcentes tantum cortice nigro fru- ctus, à triangulari figura truffas nominare malunt.

Tribulos terreſtres ſtatuit Theophraſtus, quorum vnĩ cicerculæ folium, alteri aculea- tum tribuere videtur: vere germinant,ſerius tamen:cui in folijs ſunt aculei, magíſq; hoc circa ſepta villarum erumpit, ſemen habens rotundius,nigrius in ſiliqua. Eum tribulum quidam eſſe putant,quã vulgo vocamus cal- citrapam, quòd ſit ſiliqua ſpinarũ vallo mu- ricata. Hippocrates genus tribuli maritimũ refert, idem cum terreſtri, quod minus eſt aquatico.

Epimedion Plinio,in humidis naſcitur,cau le non vſqueadeo procero ac magno, hęde- ræ folijs, denis ac duodenis,nunq̃ florens,ra- dice tenui,nigra,graui odore.

Ocimum aquaticũ vocat vulgus eã herbã quæ græcis erinos, Galeno echinos, aliqui- bus ocimoides dicitur, ſecus amnes fontéſq; naſcitur,ocimi ſimilitudine, ſed folijs mino- ribus,& ſuperne diuiſis.Palmo alta eſt herba aſſurgit cauliculis qnis ſeníſve, flore cãdido, ſemine nigro,acerbo, huius etiã caulis & fo- lium,madẽt lacte multo, vnde à quibuſdam

ex vulgo,lactaria dicta eſt.

Periſtereon quam columbariam vel co-lumbinã quiuis nominare poterit, in aquoſi naſcitur,Romani criſtam gallinaceã & trix-alidem aut exuperam vocant.Herba eſt alti-tudinis palmi, aliquanto maioris, folia gerit inciſa,ſubalbida, exuperantia à caule, qui ei vnicus,quemadmodum & radix ſola ineſt.

Sida frutex eſt lacuſtris:Orchomenio lacu frequens (ait Theophraſtus) ſpecie papaueri ſimilis,tale etenim caput gerit niſi quòd am-plius eſt:roſeo flore,folijs herbeſcentibus:va-ſculo mali amplitudine,candidis membranis obducto,ſemine intus rubro, guſtu triticum æmulante . Caput & folia ſuper vndas emi-cant, mox quum defloruit, inclinatur in va-dum ſeménq; ſpargit . Cibo idonea eſt Sida, eiúſq; folia ouiũ pabulo grata, germina ſuil-lo pecori,fructus hominibus eſtur.

Nũc deſcribenda ſunt iuncorũ genera,quo-rum ſtagnantes & lacuſtres aquæ plurimum abundare ſolent.

IVNCI PALVSTRES.

IVncum Græci ſchœnon vocãt: quòd eo ad funes antiqui vterẽ-tur (Caue autem ſchinon dicas, nam lentiſcum ſignificat.) Hu-ius plura ſunt genera . Eſt enim paluſtris iuncus , quem græci λεῖον hoc eſt

læuem vocant,ſiue ſchœnon helion,in aquis ſponte naſcens,craſſitudine & magnitudine fungoſáq; medulla inſignis, omnium maximus & molliſſimus. Theophraſto mariſcus vocat⁹,à magnitudine,vt Barbar⁹ autumat, græcis holoſchœnos,Galeno oligoſchœnos. hic ad vitilia præfertur. Videtur autē(ait Plinius) Iuncus paluſtris,idem cum ſcirpo eſſe, ex quo prouerbium ſit natum,Nodū in ſcirpo quæris. Eſt enim hic iuncus aut ſcirpus, fragilis,ac læuis,admodum procerus, enodis, & ſine fronde(ait Feſtus)ad tegetes & vitilia vtiliſſimus,quoniam mollis carnoſúſq; eſt,cuius etiam detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Hic tamen nec in veprium cauliúmve,nec in herbarum alióve vllo q̄ ſuo genere numerari poteſt.

Alter iūcus acutus à noſtris,à græcis oxyſchœnos nominatur:eum eſſe autumat Barbarus, quem iuncum marinum appellamus: etſi iūcum marinum,vel iomarinum, vulgus noſtrū appellare ſoleat fruticis genus,in mōtibus & apricis naſcens, quo ſepes tam viuas q̄ ſtructiles ſtipant. Neq; deſunt qui genus aliud fruticis in litoribus maris ſatis frequens iuncum marinum appellant,eúmque eſſe cōtendāt,qui Dioſcoridi & reliquis tragos vocetur. Cæterum acutus hic iuncus de quo ſermo eſt,ſterilis eſſe exiſtimatur,idémq; mas:qui ſe quotannis regenerare poſſit,cacumine in terram defixo,ex quo cepitia radix

denuo pullulet.

Tertium genus melancranida vocant quaſi iuncum atricipitem, melancræna dicitur Straboni.frugifer & atrifer à nigro ſemine Theophraſto. Fructum is gerit vuarum cohęrentium modo, in quibus cuſpidatum ſemen clauditur. hoc nihil in vliginoſis occurrit frequẽtius.Proinde is in callum de regulari ſurculo intumeſcit, mox veluti oua parit:circundantes enim ſpicatim geniculos iunco lineari affixos initio gerit:quorũ ſummitatibus paululo latiores orbes vaſculorũ leuiter hiſcentes inducit. His ſemen exiguũ effigie cuſpidis ſagittarum gerit, nigrum,nõ abſimile ſemini herbæ inguinalis, verũ paulo exilius,radice longa adhæret,multóq; craſſiore q̃ acutus. Ea omnibus annis moritur, dein altera rurſus à iunci cacumine defigitur: quod vel ipſo viſu percipi facilè poteſt, quippe aliæ radices ſiccæ,aliæ virides ac demiſſæ cernuntur. Caput huic iunco cæpis & gethyis eſt ſimile, vtpote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatúmq; inferius tegumentíſq; ſubrubris intectum conſtet.

Iuncum odoratum, græci inſigni appellatione ſchœnon, nullo alio addito appellare conſueuerunt: quod Scribonius adhuc retinuit:Hippocrates tamen,ſchœnon myrepſicon,id eſt odoratũ,& ſchœnon hedyoſmon, id eſt ſuauem vocauit:Celſus,iuncum rotundum appellare maluit, vt ab angulari diſtin-

gueret, quem cyperum vocamus. Prouenit hic iuncus odoratus in Arabia, Syria, atque Africa. Quanq̃ & in Campania inueniri quidam dixerint, ſed minus pollentem: eum vinoſæ eſſe mordacitatis ipſo guſtu perhibẽt, florẽmq; confricatum roſæ odorem emittere: Cæterum viridem, pauci aut nullius eſſe odoris, ſiccatum, peroptimi. In Aphrica autẽ qui naſcitur, ſine odore eſt, omniũ peſſimus. Proinde iuncus is, teres eſt, ſcapo exili, rubente, fragmentis in purpuram vergentibus, flore copioſo, quem Hippocrates, & poſt eũ Galenus, ſchœnu anthon vocarũt (etſi ſquinantum noſtræ officinæ iuncũ ipſum appellent) vulgus paſtum camelorum.

Iuncus triangulus græcis cyperus dictus: Plinio iuncus anguloſus, in paluſtribus emicat, cubitali & amplius proceritate, ab imo candicãs, faſtigio niger, carnoſúſq;: folijs porro exilioribus, ſolidioribus, dorſo aliquantulum cultellato, paniculis in caulis cacumine depẽdentibus, inter quas ſemẽ occulitur: ſtirpibus tum longis, tum rotundis, in oliuas inter ſe connexas extuberantibus, atq; inuicẽ perplexis, nigris, ſuauiter olẽtibus, guſtu ſubamaris: Sochetum rura noſtra appellãt, cuius radicem quæ odorata eſt, Iunio mẽſe eruũt, digerúntque ſtipites iņ manuales faſciculos, quos prius inſolatos, aceti imbre cõſpergũt, ſiccatóſq; fruſtatim tundunt, vt ſua odoris gratia veſtes interpoſiti commẽdent. Celſus,

nulla ratione hunc iuncum quadrangulum appellat, quemadmodum & vulgus ſeplaſiariorum, iuncum quadratum. Sunt præterea qui gladiolum pſeudocyperum vocent.

Cyperidis folio in paluſtribus, & circa ſtagnantes aquas erumpit,quæ græcis typha dicitur,albido caule,alto,læui,plano,enodi,cuius cacumen denſa florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa quadam lanugine capitatur, quæ in pappos tandẽ euaneſcat, rura noſtra (inquit Ruellius)maſſas appoſite vocauerũt, quòd ſceptra regũ, maſſas vulgo dictas perpolitus caulis,lanoſa floccorũ dẽſitate,ſummatim faſtigatus æmuletur.Cæterum de cereali typha,in agro dicemus.

Gladiolus Plinio, Cyperus eſt:multi enim non diſtingunt à cypero, vicinitate nominis fallente.is tamen eſt radice bulboſa, & dulci: quæ decocta,panem gratiorem faciat, vt inquit Theophraſtus.ſparganion aliqui, & xiphidion vocarunt, quòd folia habeat gladij cuiuſdã forma,verũ arctiore, inclinatioréq;.

Iũcum cabacinum vulgus noſtrum vocat, fruticem paluſtrem in Orchomeno lacu plurimũ,qui butomus Dioſcoridi appellatur,ab eo quòd tam viridis herba q̃ cõditiuum fœnum,boues paſcat,eiúſq; ſectiuo victitent pabulo.Caule eſt inoffenſiſſimo, peculiari quodam læuore, folio arundinis (inquit Theophraſtus)angulari, fructu nigro, mali amplitudine, ſexu duplici:mas fœcundus, fœmina

ad vitilium nexus vtilis. Pars ab radice te-
nera manditur, puerorum cibo grata. Proin-
de cabacinum iuncum vocarunt noſtri, ob
hoc præſertim, quòd eius folijs, tegetes &
ſportulæ ſicut & ſparto texantur (ait Ruel-
lius) nam corbulas quibus ficus & paſſas re-
condunt, noſtri corbas, vel potius cabas ſo-
lent appellare.

Iuncos lapideos apud mare rubrum voca-
tum in Arabia paulò à Copto ſuperius proue
nire refert Theophraſtus: quos nemo viſu à
veris potuerit diſcernere. Atq; hæc de iunco
rũ differentijs. De arundinibus dicendũ eſt.

Arundinetum.

INTER aquaticos frũ
tices principatum te
nent arundines, belli
pacíſq; experimentis
neceſſariæ, atq; etiam
in delicijs gratæ (in-
quit Plinius) quapro-
pter ab antiquis plu-
rimo artificio circa fluminum ripas, hume-
ctíſq; locis excolebãtur, quæ arundineta ap-
pellabant, ex quibus ad ruſticanas domos cõ
tegendas, Septentrionales populi materiam
expetebant: Romani vero perticas, aut palos,

ad vites ſuſtinendas ac fulciendas: vnde illis in cōſuetudine poſitū erat, vel ex Catonis decreto, vt iuxta vineta etiam arundineta conſererent : in ternos pedes arundinum oculis diſpoſitis: ſolo prius bipalio, minus tamen alte, paſtinato: ita enim faciendū Varro & Columella docent.

Arūdinū natura aquatilis eſt, lignoſior atq; robuſtior, vt quibus orientales populi non apud nos modo, verumetiam apud antiquos bella conficere ſoleāt. vnde etiam hodie videmus, ex India, atq; inſulis nouiſſime repertis, tela calamis arundinaceis cōfecta, quibus in bello vtuntur eius regionis populi : quod ſatis accedere videtur ad id, quod de calamis qui in Rheno, Bononiēſi amne, atq; adeo in Creta creſcūt vt refert Plini9, qbus nullos ſagittis aptiores ait naſci, vnde ſagittarias arūdines Creticas vocat Theophraſtus, quanq̄ his prǫferantur Indicæ, quibus ait Plinius arboream ineſſe amplitudinem, vt nauigiorū vſum præſtare poſſint, haſtarúmq; vicē præbere, additis cuſpidibus. Calamis itē orientis populi ſpicula addebant, irreuocabili hamo noxia: ſic enim refert Plinius. Quod vt obiter interpretemur adoleſcentulorum cauſa: reperiemus, id ferrum proprie appellari ſpiculum, quod extremo telo additur, ad vulnus infligendum. At vero quòd ait eoſdem populos mortē accelerare pinna calamis addita, id aliud fuiſſe exiſtimare nō poſſum, q̄ ex-

tremam partē ſquillæ, quæ oſtrea eſt Adria-tico mari plurima,turbinata effigie,cuius extremum quod cuſpidem referre videtur,pinna dicitur:quam ſatis eleganter deſcribit Cicero,libro ſecundo de natura deorum . Atq; id obiter dictũ fuerit adoleſcentulorũ cauſa.

Chartis etiam ſeruiunt calami tenuiores, ac minus craſſi, præſertim Aegyptij, cognatione quadam papyri (inquit Plinius) Creticis hodie tota Italia vtitur, quorum cuſpidem igne induratum, atq; ita concinnatum, ad ſcribendum aptiſſimum efficiũt, ab antiquioribus græcis hoc in primis mutuati.Belgicis autem noſtris calamis, nulla eſt gratia, quæ cum reliquis conferri poſſit, niſi ad colos muliercularum inſeruire quis dicat,quod noſtris Carnutēſibus ac Vindonicis ſatis eſt commune. Arundinũ calamorúmq; differentiæ, mox deſcribendæ , quæ noſtratibus atque adeo externis nationibus , frequentes eſſe ſolent.

Arundinem græci κάλαμον vocarũt,Phœnices gingen(ait Barbarus) ob Adonin quē ita appellant,quémq; magnopere lugent:vulgus noſtrum, *roſeau* appellat,& Arundinetũ, *roſaye*:quidam,cannam vocare malunt:quod nomen communiſſimum eſſe ad ea arundinum genera refert Theophraſtus, quæ apud flumina & lacus potiſſimum naſcuntur. Verum cannæ appellationem , ſuis temporibus ait Columella , ad gracilem & degenerem

arũdinem magis propriam eſſe:licet & apud Pollucem ſit,canna fiſcellæ ac vaſis viminei genus.

Arundinum multa ſunt genera, quæ differentijs vel ſenſui manifeſtis diſcernuntur. Quædam enim ſunt denſa tam carne quàm geniculis:quædã rara paucíſq; geniculis:aliæ concauæ,aliæ breues,aliæ procerę atq; excelſæ:nonnullæ graciles & folioſæ reperiuntur, quædam craſſiores, minúſq; folioſæ. Multæ quoque calamorum differentiæ, pro natura vſúq; ipſarum intelligi poſſunt:ſingulæ nanq; ad ſingula vtiles, quapropter nomina etiã ſecundum haſce differentias variare atque mutare ſolent : quemadmodum particulatim mox explicabimus.

Canna ſiue arundo vernacula, quæ græcis donax appellatur (Cypriam vocat Plinius) noſtris lacubus frequentiſſima eſt , omnium fruticoſiſſima : caule conſurgit geniculato, tereti , ac fiſtuloſo , qui mox ſeneſcens,fiſſili inareſcit ligno , in leue faſtigium cacuminato : circa quod denſius excreſcit tomentum, ad faciendas cauponias culcitras non inutile,quod veluti plumeũ florem videtur vocare Galenus,atq; affirmare anthelem à quibuſdã appellari,qui flos ſi in alicuius aures incidat,adeo tenaciter hæret, vt auelli non poſſit:Bombycis ſimilitudinem quãdã gerit hoc tomentum : quapropter eas arundines quæ multo eiuſmodi tomento abundarent,bom-

bycinas opinor à Theophraſto vocatas fuiſſe. folia gerit, ex articulis alterno laterum gradu emergentia: membraneo cortice, calamũ conueſtientia, vſq; ad medium internodium: hinc enim à cauo alarum ſinu reſupinãtur, procũbente languido promiſſioris comæ vel paniculæ ponduſculo. Radix multis quoque geniculatur articulis, fœcunda ſtirpe, vt quæ vel aduſta, vel reciſa, lætius numeroſiúſque reuireſcat.

Arundo, Sagittaria, Dioſcoridi naſtos, hoc eſt farcta dicitur, quibuſdam onaſcos. Ea eſt qua apud Indos & quaſdam alias nationes tela ac ſagittę fieri ſolent, vnde illi nomen: toxicam vocat Theophraſtus: atq; à quibuſdã Creticam vocari contendit (quanq̃ ex Creta ſcriptorij calami nunc ad nos proueniant) proinde, omnium eſt carnoſiſſima, paucis nodis geniculata, maximéq; flexum recipiens, atq; omnino obſequẽs quo libeat flecti, ſi calefacta fuerit.

Fiſtulariam appellant arundinem quæ græcis ſyringias dicitur, quòd tota ſit concaua ac fiſtuloſa, nihilq; fere ligni carníſq; habeat. Plinius autẽ ait eam ita vocari, quòd ad fiſtulas ſit vtiliſſima.

Characias arundo, hoc eſt vallaris, craſſa & valida eſt, cæteris longior, ſed vermibus obnoxia: vulgo Italorum hodie græcanica dicitur, atq; à Vitruuio, Cerdone græca. Eã eſſe puto q̃ cacumine eſt toroſo, fuſca lanugine

puluinato:noſtræ regioni ſatis frequens,præſertim circa ripas exſpatiantis lacus. vallatoriã vertit Gaza in Theophraſtũ,aítq; naſci in comythibus,quæ ſunt arũdineta ſtagnorum pinguia & lęta,in qbus aceruata arundo,mutuo radicũ implexu cõtorquet ac conuoluit.

Nexilem vel flutam arundinem, Plotiam, ſiue Plocimon appellarunt Græci, circa Orchomenium lacum frequentem, vti & ſuperior, longe tamen graciliorem atq; imbecilliorem,ex qua tegulæ fieri poſſunt.In inſulis fluitantibus(quas græci Ploadas vocant)naſci ſolet : in immenſum prælatis ijs quas Cephiſus amnis abluiſſet,vt cecinit Pindarus.

Indicis arũdinibus arborea eſt amplitudo, quarum vſus haſtarum vice eſſe poſſit,modo præpilatæ fuerint,hoc eſt cuſpidibus additis. Odorum vnguẽtorũmq; cauſa naſci Indicas & Syrias arundines refert Plinius: è quarum radicibus (vt Solino placet) ſuccus exprimitur ad ſuauitatem mellis,quaſi ſaccarum interpretari poſſis.Folia gerunt omnium arundinum,longe breuiſſima.Subrectarum longitudo,triginta ferè paſſus: humi vero ſerpentiũ,quinquaginta: Craſſitudo, cubitorũ ternũ interdum etiam ſenum,quod ſe non poſſe credere ait Strabo.In marem & fœminam Indicam arundinem diuidũt, aiũntq; ſpiſſius marem corpus gerere,fœminã capacius. Nauigiorũ vſum præbẽt huiuſmodi arundines, ſingulis earum internodijs circa Aceſinã ma-

xime amnē,ternos homines capiente alueo.

Arundines quaſdam in æquinoctiali plaga,Auſtrali quadam inſula, naſci refert Diodorus,fructū candidū, eruo ſimilem gerētes, è quo ſuauiſſimus panis conficiatur . æq; fabuloſum,atq; illud quod in eadē inſula, duas ait herbas naſci,ſupra quas iacētes,placidiſſimo ſomno moriāt.Certe quoſdā Aethiopes, radicibus arundinū in farina tritis victitare aiunt,atq; ob id rhizophagos appellatos eſſe.

Armamentariam arundinem nuncupauit Theophraſtus, vel quòd ex ea vinearum pedamenta fierent (quæ nonnunq̄ armamenta Plinius vocat)vel ꝙ ex ea armamenta fierēt ad incluſos cantus,ita enim Plinius interpretari viſus eſt. Gaza autem interpretari videtur armamentarias arundines,quū in amplitudinem aucupatoriam adoleſcūt, vnde etiā aucupatoriæ dictæ.Diſtant à reliquis arundinibus(vt in vniuerſum capiamus)prçſtantia quadam naturalis nutricationis. Pleniorem enim eam referunt naſci,carnoſiorem,in totúmq; facie fœminæ laſciuiorem ſpectari. Etenim foliū amplius,candidiúſq; gerit, minúſq; habet lanuginis,q̄ cæteræ:vt ex ijs quędā omnino lanugine carere cōſpiciat,quamobrē ſpadones appellatas fuiſſe cōpertū eſt.

Eſt & in Italia naſcēs Adarcha nomine (inquit Plinius)paluſtris quidem,ex cortice ſub ipſa coma:vtiliſſima dentibus, quoniam vis eadem eſt quæ ſinapi.

Laconica cognominata arũdo,folijs eſt ver ſicoloribus,ac varijs(quo nomine ab alijs dif fert) ab vna parte denſioribus, quales in toꝰ tum circa ſtagna gigni putãt,diſſimiles amꝰ nicis:longíſq; veſtiuntur tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente complexu.

Elegia arundo obliqua,vliginoſis locis freꝰ quens,humilis contra aliarum naturã,grami nis modo in terrã ſparſa:cibo,dũ adhuc tene ra eſt,animalibus gratiſſimo(ait Plinius)maꝰ ſculã ſolidã eſſe aiunt , fœminã vero inanẽ.

Tibialem arundinem,aut verius muſicã,in Orchomenio lacu plurimã,auletron calamũ græci dixerũt.Naſcit̃ plurima inter Cephiſũ & Nolanã, qui locus Pelicania dicit̃ : hodie ex Siciliæ inſula Thermitano agro ſita, lauꝰ datur(inquit Solinus) Tibijs cõficiendis vtiꝰ liſſima eſt,vel ea maxime ratione,ꝙ cõtinuo foramine ſit peruia(inquit Plinius)Ea arũdiꝰ ne paſtores antiqui ſua carmina cõcinebant: vnde illud Virgilij: Et tibias inflare leues, & dicere verſus.erátq; theatris peculiaris,ad co mœdiarũ cantus ruſticos,quapropter comœꝰ diã dicebãt actã fuiſſe,tibijs paribꝰ,dextris& ſiniſtris:aut imparibꝰ,quæ Serranæ dicerent̃. Quod ſi libeat intelligere,facile quidẽ perciꝰ pies ex Theophraſti deſcriptiõe. Etenim hac arũdine(inquit)tibiarũ paria optime fiebãt, cædebantúrq; tẽpeſtiue in hũc vſum, vſq; ad Antigenis tibicinis tẽpora,quum adhuc ſimꝰ plici muſica vterentur,hoc eſt aplaſto:prępaꝰ

rabántq; muſicas arundines ferè in hũc mo-
dũ. Cũ collegiſſent arũdinẽ,hyeme, ſub dio,
ſuis veſtitam tunicis exponebãt:vere autem,
diſpoliatã, attritúq; expurgatã expandebant
ad ſolẽ:ac mox ſequẽti æſtate cõciſam in in-
ternodia,rurſum ſub dio ad certũ tẽpus relin
quebãt,omiſſo cũ internodijs ſuperiori geni-
culo,ad oris tibiæ cõformationẽ:cuius tibiæ
lõgitudinẽ nũq̃ palmo minorẽ efficiebãt.Vo
cabántq; has tibias interdũ puellares, & vir-
ginales,quę hemiopi hoc eſt ſemiforę eſſent,
minores atq; imperfectę:vel diopi hoc eſt bi
forę.Interdũ viriles quæ pares erant,hoc eſt,
inuicẽ iunctæ, atq; ex eadẽ canna æqualibus
cauernis cõſtructę:quarũ apud Phryges dex-
tra vnicũ tãtũ habebat foramẽ,ſiniſtra,duo.
Erãt & impares tibiæ,Sarranę appellatę:qua-
rũ altera lõgior,altera breuior erãt:Verũ hæ
quidẽ ita inter ſe cõiunctæ erãt,vt vnica tã-
tũ appareret, atq; id quidẽ euphoniæ cauſa.
Cæterũ optimę erant tibię ex internodijs,ad
pariũ conſtructũ,vt mediæ totius arundinis
partes,quę aduerſum germina exeũt,molliſſi
ma paria gerant:duriſſima quæ proximæ ra-
dici habẽtur.Quin & ex eadẽ arundine ligu-
las tibiarũ optimas eximebãt,quas vulg⁹ no
ſtrũ vocat, *des anches*. Eáſq; ita tibiæ infige-
bant,vt alterã dextrã,alterã ſiniſtram appel-
larent.Atq; hoc imprimis operã dabãt,vt ex
eodẽ internodio linguã colligerẽt,ne diſcors
eſſet. proximã ab radice ſiniſtrã imponebãt:

dextram quæ germina verſus pateret,inciſo duas in partes internodio. Quinetiã os linguę vtriuſq;,ſecundũ calami inciſuram effor mabãt,neq; exiſtimabãt ſatis bene cõgruere, ſi quo alio modo linguę cõficerẽt. Ante Antigenis tẽpora nõ erãt linguæ præparatę vtiles,niſi prius aliquot annis adſeruatæ atq; exiccatæ,multáq; exercitatione perdomitæ, vt canere tandẽ edocerẽt (ait Plinius) atq; ita ora linguarũ cõprimebantur, quod erat illis Theatrorũ moribus vtilius, ſic enim refert Theophraſt⁹. Verũ poſteaq̃ varietas fictióq; acceſſit,& cantus luxuriãtes,tũ quidẽ cæſura mutata eſt,atq; ita effectũ,vt vtiles in trimatu fierent, apertioribus ligulis ad flectendos ſonos,linguę enim diſiectu deflectebāt:quod ijs neceſſariũ eſſe exiſtimabant,qui ſonos fin gerent,& multifariã inflecterẽt. Verum poſt hæc antiquiſſima tẽpora, Plinij ſæculo fieri cœperũt ſacrificę Thuſcorũ tibię,è buxo: Ludicræ vero,loto,oſſibúſq; aſininis,atq; etiam argento: Arundinibúſq; tantũ vtebantur ad tibiarũ ligulas,quemadmodũ & hodie quoq; apud nos in more poſitum eſſe videmus.

Calamus odoratus,vel(ſi mauis) aromaticus, Hippocrati myrepſicos,Plutarcho Arabicus dictus:ab India,ac Syria, ad nos hodie defertur:éſtq; etiam in Arabia frequens,circa lacũm Genneſaretidẽ in conualli ſtagnantibus ac paluſtribus eius lacus aquis conferto, quæ tamen paluſtria æſtate deſiccari ait Pli-

nius,atq; facilius ijs deſiccatis calamos colli-
gi.Caue autẽ ne intelligas, calamos deſicca-
tis paludibus gigni. Nã hoc oĩbus arundini-
bus peculiare eſt,vt in aquis creſcãt.Proinde
hic calamus, Arũdini ſimillimus eſt aſpectu,
multis geniculatus nodis,fuluus, tactu mol-
lis,& quũ frangitur ſciſſilis, intus araneoſus,
caſiæ guſtu,fragrantiſſimo odore, vt locũ in
quo naſcitur ingrediẽti, ſpiritus ſuauiſſimus
ſtatim aſpiret:mollior eſt tactu(ait Plinius)
melióṙq; qui minus fragilis,& qui aſſuloſe po
tius q̃ rhaphani modo frangitur.Nã rhapha
nus frãgitur fruſtulatim nõ aſſuloſe:quod eſt
per lata quædã fragmenta quas aſſulas antiq
vocabant,veluti quũ marmor cędit:ea enim
antiqua vox eſt. Ineſt præterea huic calamo
(ait idẽ author)araneũ ꝙ vocãt florẽ.Cęte-
rũ, qui ex noſtris ſeplaſiarijs calamo aroma-
tico carent,ij ſolẽt minus tritis medicis oſtẽ
dere radicẽ acori , cuius geniculi atq; etiam
odoris quædm ſuauitas,item color,nonnihil
ad calamũ aromaticũ accedere vidẽtur.quã-
obrẽ ea radice interdũ pro calamo odorato
vti ſolẽt,haud ſec⁹atq; cupreſſo ꝓ xyloaloë.

Papyrus,aut (ſi voles) papyrum, in Syria
etiam naſcitur, circa eum lacum, quo & ca-
lamus odoratus(inquit Theophraſtus)eam
vero inter arundines connumerare non ve-
rebor, etſi nonnihil ab ijs differre videatur.
Naſcitur & in paluſtribus Aegypti(vt refert
Plinius)aut quieſcẽtibus Nili aquis, vbi eua-

gatæ ſtagnant,duo cubita non excedente altitudine gurgitum,brachiali radicis obliquæ craſſitudine,triangulis lateribus,decē aut eò amplius cubitorū lōgitudine in gracilitatem faſtigiata,Thyrſi modo cacumen includens: Semine nullo, aut vſu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno vtuntur, nec ignis tantum gratia, ſed ad alia quoq; vtenſilia vaſorū. Ex ipſa quidē papyro nauigia texunt,& è libro vela, tegetéſq;,necnō & veſtem, ſtragula,ac funes.hæc & multa alia Pliniꝰ ex Theophraſto.Noſtris hominibus papyri ad chartas euanuit vſus, q̄q̄ adhuc nomen integrū retineat.Hæ verò quo pacto cōpingerent,ac glutino malleiſq; ſolidiores fierēt,nihil certe mirū eſt,ſi modo Plinij verba c.12.li.13.intelligas.Cæterū papyro tātū vtimur ad ſcipiones,& baculos ſenectuti fulciendæ cōmodos,propter leuitatē arundinaceam.His baculis hodie,honoris ac magnæ dignitatis ergò regiæ atq; imperatoriæ domus præfecti vti ſolent, quos domuū magiſtros vulgus appellat.

Arundinacei generis eſt frutex in Creta copioſiſſimus,olim in Arabia & India tātū cognitus, cuius medulla ſaccarū eſt,veluti mel quoddā gummium modo candidum(ait Plinius)dentibus fragile, quod ad varios vſus miro artificio hodie præparatur,tum ad delicias,tum etiā multomagis,ad medicamētorū dulcedinē.Galeni temporibus ignotum.

FINIS.

W

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE